

UNIVERZITA JÁNA AMOSA KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Jana Ševerová

UNIVERZITA JÁNA AMOSA KOMENSKÉHO PRAHA

bakalárske kombinované štúdium

2009 - 2012

BAKALÁRSKA PRÁCA

Jana Ševerová

Drogy a drogová závislosť u mládeže

Praha 2012

Vedúci bakalárskej práce: PhDr. Eleonóra Strapcová

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies

2009 – 2012

BACHELOR THESIS

Jana Ševerová

Drugs and drug addition among youth

Prague 2012

**The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Eleonóra
Strapcová**

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená bakalárska práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe, dňa 15.03.2012

Jana Ševerová

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela poďakovať mojej vedúcej bakalárskej práce PhDr. Eleonóre Strapcovej za metodické usmernenie, za cenné rady, postrehy, trpezlivosť a odborné vedenie pri spracovaní mojej bakalárskej práce.

Anotácia

Bakalárska práca sa zaoberá teoretickými poznatkami o drogách, typoch drog, ich faktoroch vzniku, závislosti na nich, prevencie. Následne sme získané teoretické vedomosti aplikovali na dvoch vybraných základných školách a žiakoch dvoch vybraných ročníkov. Práca je rozdelená do siedmich kapitol. Na záver práce sme zhodnotili úlohy, ktoré sme si stanovili v úvode nášho prieskumu.

Kľúčové pojmy

droga

faktory vzniku drogovej závislosti

prevencia

závislosť

žiaci

Annotation

This bachelor thesis deals with theoretical knowledge about drugs, drug types, the factors of, according to them, prevention. Then we have the theoretical knowledge applied to two selected primary schools and students selected two years. The work is divided into seven chapters. Finally, we reviewed the work tasks that we set at the beginning of our survey.

Key words

drug, factors formation for drug, prevention, addiction, students

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČASŤ	
1. Vymedzenie základných pojmov	9
1. 1 Drogy v histórii ľudstva	12
2. Typy drogových závislostí	14
3. Faktory vzniku drogových závislostí	20
3. 1 Rizikové faktory podporujúce vznik závislostí	24
3. 1. 1 Príčiny zvyšujúce riziko závislostí	27
4. Prevencia drogových závislostí	28
4.1 Charakteristika a druhy prevencie	28
PRAKTICKÁ ČASŤ	
5. Projekt prieskumu	31
6. Interpretácia výsledkov	35
7. Zovšeobecnenie výsledkov prieskumu a závery pre prax	54
ZÁVER	57
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	58
ZOZNAM OBRÁZKOV, TABULIEK A GRAFOV	62
ZOZNAM PRÍLOH	64

ÚVOD

„Nik sa nevie tešiť zo života tak,
ako ten, kto okúsil smrť.
Nik sa neteší zo spoločenstva,
ako ten, kto okúsil osamelosť.
Nik nie je ochotný tak vd'ačne pomáhať,
ako ten, kto nezabúda, že jemu niekto pomohol.“

Barbarič, S.

Je mnoho vecí, ktoré v živote nepoznáme – hlbiny zeme, oceánu, vesmíru. Je veľa vecí, ktoré neskúsime, lebo následky nestoja za pokus. A predsa sa nájdú toľkí, ktorí len zo zvedavosti, len pre pocit ubližujú sami sebe na tele i na duši, rovnako tragicky, hoci pomalšie, no o to zákernejšie.

V našej práci sa chceme zamerať na jeden globálny fenomén týkajúci sa celej našej spoločnosti, mladých i starých, mužov i žien, bohatých a chudobných a tým je užívanie drog. Pred pár rokmi boli znepokojujúce správy v akom množstve sa drogy rozšírili u mládeže na stredných školách. No dnes ohrozujú i mládež na základných školách. Preto sme sa rozhodli v našej práci získať informácie v súvislosti s drogou práve u takejto mládeži, kde sme si náhodne vybrali dve základné školy v našom okolí. Na týchto základných školách sme oslovili žiakov druhého stupňa a to konkrétne žiakov 5. ročníka a žiakov 9. ročníka. Vo vlastnom prieskume sa zameriavame na zistenie vedomosti žiakov o drogách, na ich experimentovanie s touto látkou, na motivačné faktory experimentovania, a v neposlednom rade aj samotnú prevenciu drogových závislostí na školách. Samozrejme v práci sa prvotne stretávame s teoretickými poznatkami, ktoré sme získali zo štúdií odbornej literatúry. Táto odborná literatúra nás motivovala aj k zostaveniu dotazníka, ktorý sme použili na školách.

Metodiku prieskumu uvádzame v projekte prieskumu.

1. VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

Prvý dôležitý krok, ktorý je potrebné urobiť, je priblíženie terminológie týkajúcej sa zvolenej témy z dôvodu jednoznačnej interpretácie v texte. Budeme definovať nasledovné kľúčové pojmy: droga, toxikománia, psychická závislosť, fyzická závislosť, spoločenská závislosť, abstinenčný syndróm, tolerancia, flashback, úzus, abúzus, misúzus.

Slovo droga pochádza z francúzskeho slova „drogue“, ktoré sa začalo používať v 14. storočí a vo všeobecnosti označovalo účinnú látku prírodných substancií. V latinčine slovo droga obsahuje liečivo, liek, teda niečo čo vnútorným zásahom ovplyvňuje náš organizmus. Pôvodne sa pod týmto slovom nemyslelo nič negatívneho, tak ako to cítiť dnes. V súčasnosti sa slovo droga stalo nadradeným pojmom vo všeobecnosti i v odbornej oblasti.

František Novomeský¹ hovorí, že „droga je akákoľvek látka, ktorá po vstupe do živého organizmu je schopná pozmeniť jednu alebo viac funkcií, pôsobí priamo alebo nepriamo na centrálny nervový systém a môže mať priaznivé postavenie lieku.“

Podľa autorky Jolany Hroncovej² je droga „látka vyvolávajúca psychickú i fyzickú závislosť organizmu.“

„Drogy sú chemické látky, ktoré sú užitočnými liekmi, ale i smrtiacimi zbraňami.“³

Charles Rubin⁴ sa na drogy a zbrane pozerá ako na „katastrofu, pred ktorou sa zanedlho nebudeme schopní brániť.“

Každý z autorov vníma pojem droga pod svojím uhlom pohľadu, avšak všetky definície majú niečo spoločné. Droga je prírodná alebo syntetická látka, ktorá má vplyv na vnútorný stav a správanie človeka – prežívanie reality (tzv. psychotropný účinok) a ktorá môže vyvolať závislosť. „O drogách treba vedieť

¹ NOVOMESKÝ, F. : *Drogy*. Martin : 1996, s. 12. ISBN 80-88719-49-6

² HRONCOVÁ, J. : *Sociológia výchovy*. Banská Bystrica : 1996, s. 87

³ PODHRADSKÝ, J. – KOMÁRIK, E. : *Drogová nezávislosť*. Bratislava : 1996, s. 14. ISBN 80-80-01165-9-1

⁴ RUBIN, CH. : *Nedajte sa zabiť vlastnými deťmi*. Bratislava : 1996, s.13. ISBN 80-85752-71-9

predovšetkým to, že môžu zabíjať a najlepšia skúsenosť s drogami je žiadna skúsenosť.“⁵

Droga je pre človeka nebezpečná najmä tým, že je návyková. Človek sa na nej stáva časom závislý. Riziko vzniku závislosti vzniká od druhu drogy, od množstva aplikovanej drogy, od spôsobu aplikácie drogy, od duševného stavu človeka, od jeho individuálnej dispozícií. Chorobnú závislosť od drogy nazývame pojmom toxikománia. Toto slovo má grécky pôvod, skladá sa z dvoch častí, a to toxon (luk) a mánia (šialenstvo, nadšenie). Autori Ondrejkovič a Poliaková uvádzajú, že toxikománia je⁶ „neprekonateľná žiadostivosť alebo nutkavá potreba pokračovať v konzumácii drogy a zadovážovať si ju akýmkoľvek spôsobom.“ Podľa svetovej zdravotníckej organizácie⁷ je toxikománia stav chronickej alebo periodickej intoxikácie, ktorý škodí jedincovi a rovnako i spoločnosti a je vyvolaný opakovaným užívaním drogy. Charakteristikami toxikománia sú premáhajúce prianie či potreba alebo nutkanie pokračovať v užívaní drogy a získať ju akýmkoľvek spôsobom a prostriedkami, tendencia zvyšovať dávky, psychická a niekedy až fyzická závislosť na účinkoch drog. V súčasnosti slovo toxikománia nahradilo označenie drogová závislosť – drug dependence. Je to stav človeka, kedy sa najdôležitejšou vecou v jeho živote stáva droga a podľahne jej fyzicky a psychicky. Je charakterizovaná neovládateľnou túžbou po užití drogy, po zvyšovaní dávok a následnom abstinenčnom syndróme, ktorý sa prejavuje v rôznej miere, či už fyzickými alebo psychickými príznakmi.

„Drogová závislosť je teda psychický a niekedy aj fyzický stav vyplývajúci zo vzájomného pôsobenia medzi živým organizmom a drogou, charakterizovaný zmenami správania a inými reakciami, ktoré vždy zahrňujú nutkanie brať drogu stále alebo pravidelne pre jej psychické účinky a niekedy tiež preto, aby sa zabránilo nepríjemnostiam z jej neprítomnosti.“⁸

⁵ PODHRADSKÝ, J. – KOMÁRIK, E. : *Drogová nezávislosť*. Bratislava : 1996, s. 14. ISBN 80-80-01165-9-1

⁶ ONDREJKOVIČ, P. – POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Protidrogová výchova*. Bratislava : 1999, s. 8. ISBN 80-224-0553-1

⁷ SMIK, J., *Drogy? - primárna prevencia drogových závislostí*, Bratislava: Nadácia ALTERNATÍVA, 1994, s.7. ISBN 966-7703-11-8

⁸ PAVÚK, A. : *Primárna prevencia drogových závislostí na základných a stredných školách*. Prešov: 1997, s.10. ISBN 80-85172-71-2

Drogová závislosť sa prejavuje v dvoch formách a to vo forme psychickej závislosti a rovnako i vo forme fyzickej závislosti. Psychická závislosť je duševný stav človeka prejavujúci sa túžbou drogu opäť užiť. Potom nasleduje fyzická závislosť, ktorá charakterizuje stav organizmu, ktorý vznikol podávaním drogy, spravidla dlhodobejším a častým, kde sa prejavujú aj abstinénčné príznaky, ak je podávanie drogy na istú dobu zastavené. Organizmus zahrnul drogu do svojej látkovej výmeny.

Podľa Ondrejkooviča⁹ sa vynecháva spoločenská závislosť (napr. disko-kultúra, technoscéna, a.i.), spravidla spojená s ritualizáciou. Súčasťou ritualizácie a kolektívnej konzumácie drog býva i vznik samostatnej a individuálnej subkultúry závislých a takisto i osobitný spôsob komunikácie. Je to dorozumievanie, ktorému iní často ani nerozumejú.

„Abstinénčný syndróm je stav, resp. syndróm náhleho odňatia drogy, ktorý vzniká ako pravidelný sprievodný jav tolerancie.“¹⁰

Toleranciu J. Lietava klasifikuje ako „stav, keď sa organizmus stáva menej citlivý na účinok obvyklej dávky drogy po jej opakovanom užívaní, takže na dosiahnutie zvyčajného efektu treba zvýšiť dávku alebo skrátiť interval medzi nimi.“¹¹

Flashback je nečakaný účinok drogy, ktorý sa môže u človeka prejaviť i napriek tomu, že drogu už dlhší čas neprijal.

Úzus znamená užívanie liekov, resp. drogy v zhode s predpismi, v záujme jednotlivca i spoločnosti. Ako príklad by sme uviedli napr. pohár vína na prípitok.

Abúzus – tento pojem Liba vysvetľuje ako „zneužívanie alebo nadmerné užívanie psychotropných látok, či už v chápaní „príliš veľa“, „príliš často“ alebo môže tiež ísť o užívanie v nevhodnej dobe – napríklad pred športovým výkonom, v tehotenstve a pod.“¹²

Zjednodušene môžeme povedať, že úzus znamená užitie a abúzus znamená zneužitie.

⁹ ONDREJKOVIČ, P.: *Sociálna patológia*. Bratislava: 2000, s. 161. ISBN 80-224-0685-6

¹⁰ ONDREJKOVIČ, P. – POLIAKOVÁ, E. a kol. : *Protidrogová výchova*. Bratislava : 1999, s. 11. ISBN 80-224-0553-1

¹¹ LIETAVA, J.: *Drogy v dejinách ľudstva*. Bratislava : 1997, s. 14. ISBN 80-85313-38-3

¹² LIBA, J.: *Zdravie, drogy a drogová závislosť*. Prešov : 2001, s. 75. ISBN 80-7169-195

Pojem **misúzus** znamená „užívanie drog (liečív) takým spôsobom, ktorý nie je v súlade s náhľadom medicíny na aktuálne potreby konzumenta“¹³

1.1 DROGY V HISTÓRII ĽUDSTVA

Aby sme mohli pochopiť drogu v súčasnej spoločnosti, je potrebné stručne sa zmieniť o minulosti. Pôvod drog je taký starý ako samotné ľudstvo. Archeologické nálezy potvrdzujú, že ľudstvo v každom období siahalo k látkam, ktoré v rôznej miere ovplyvňovali jeho vedomie a vnímanie. Približovaním sa 20. storočia narastalo množstvo látok, ktoré si človek dokáže pripraviť sám, a to buď minimálnou úpravou prírodných zdrojov, alebo úplnou syntézou nových. Mnohé z nich mu mohli slúžiť na ovplyvňovanie svojich vnemov a pocitov. Nástup 20. storočia tiež výrazne urýchlil trojuholník individuum – spoločnosť – droga a interakcie v ňom. Boli väčšie ako sa na prvý pohľad zdalo. Prelom dvoch storočí pomohol rozrásť sa fenoménu, ktorý ovplyvňuje históriu západnej Európy.¹⁴

S nástupom nášho storočia droga ovplyvnila rozbeh sociálnej katastrofy, obchodu s ópium. Ópium začalo klopať, ba až búchať na dvere i civilizovaného sveta. Prvé veľké dôsledky tohto návyku zaznamenali v USA približne od roku 1850, keď vzrástol počet imigrantov z Číny v dôsledku ekonomického rozvoja USA.¹⁵

Zlaté obdobie morfínu patrí do rokov 1875 – 1900, keď sa nešťastne aj časť inteligencie vrhla na používanie novoobjaveného produktu farmácie.¹⁶

Koka, nazývaná tiež ako „posvätná rastlina Inkov“, známa od roku 1499, keď si ju povšimli Španieli, bola dlho zahalená aureolou tajomstva. Trvalo tri storočia kým sa podarilo do neho preniknúť. S. Freud používal kokaín na odvykanie si od morfínu, ale bohužiaľ tým vyvolal návyk na kokaín. Coca –

¹³ NOVOMESKÝ, F.: *Drogy. História – medicína – právo*. Martin : 1995, s. 14. ISBN 80-88813-49-5

¹⁴ ESCOHOTADO, A.: *Brief History of Drugs*. Park Street Press : 1999, s. 56. ISBN 0892818263

¹⁵ HENRY, J.: *BMA New Guide to Medicines and Drugs*. Penguin Books Ltd : 2007, s. 312. ISBN 1405317779

¹⁶ ONDREJKOVIČ, P., POLIAKOVÁ, E. a kol., *Protidrogová výchova*, 1.vyd. Bratislava: VEDA, 1999. ISBN 80-224-0553-1

cola má názov odvodený od kokaínu, keďže spočiatku túto látku skutočne obsahovala. Počas svetovej hospodárskej krízy nastal istý odklon od kokaínu prechodom na novšiu drogu – heroín.¹⁷

Heroín bol objavený vďaka experimentom doktora Dresera, ktorý izoloval tento ester morfinu v roku 1898.¹⁸

Droga, ktorá priťahuje pozornosť spoločnosti a vynucuje si diskusiu v širokom meradle, je konope, cannabis alebo marihuana. Táto droga bola známa podľa objavov vo vykopávkach už v Egypte pred tisíc rokmi. Je to droga, ktorá má najväčšie rozšírenie po celom svete.¹⁹

V deväťdesiatych rokoch začala naberať výrazné rysy i trestná činnosť spojená s nezákonným drogovým trhom. Napríklad výroba a distribúcia pervitínu. V posledných rokoch sa objavuje nové užívanie pervitínu „šnupanie“. Tým samozrejme vzrastá po tejto droge i dopyt. Pervitín je ľahko dostupný, a preto je najčastejšou príčinou drogových závislostí. Najmä medzi pätnásť až devätnásťročnými je táto droga mimoriadne obľúbená a prieskumy na školách odhalili, že ju vyskúšal takmer každý tretí študent.²⁰

Stále pretrváva i zneužívanie návykových liekov, predovšetkým hypnotík, sedatív, analgetík a primárnych opiátov. Problém so závislosťou na liekoch majú predovšetkým osoby, ktoré často užívajú upokojujúce lieky.²¹

Ak si prezrieme napríklad oficiálne európske štatistiky, nájdeme tam, že v minulom roku (2011) bolo v Európe na drogách závislých 30 miliónov ľudí, v rámci Slovenskej republiky je 1 800 ľudí závislých na tvrdých drogách. V roku 2009, 26.6.2009, vo večerných televíznych novinách uviedli šokujúcu informáciu, že každú hodinu sa jeden človek v Európskej únii predávkuje.²²

¹⁷ ONDREJKOVIČ, P., POLIAKOVÁ, E. a kol., *Protidrogová výchova*, 1.vyd. Bratislava: VEDA, 1999. ISBN 80-224-0553-1

¹⁸ ONDREJKOVIČ, P., POLIAKOVÁ, E. a kol., *Protidrogová výchova*, 1.vyd. Bratislava: VEDA, 1999. ISBN 80-224-0553-1

¹⁹ ONDREJKOVIČ, P., POLIAKOVÁ, E. a kol., *Protidrogová výchova*, 1.vyd. Bratislava: VEDA, 1999. ISBN 80-224-0553-1

²⁰ <zena.atlas.sk/historia-drog/zdravie/choroby/501790.html> [cit. 2012-01-02]

²¹ <zena.atlas.sk/historia-drog/zdravie/choroby/501790.html> [cit. 2012-01-02]

²² <http://m.tvnoviny.sk/bin/mobile/index.php?article_id=510239> [cit. 2012-01-02]

2. TYPY DROGOVÝCH ZÁVISLOSTÍ

Stretávame sa s rôznymi deleniami drog, ktoré vyvolávajú závislosť človeka, navzájom sa odlišujú zvoleným kritériom, z ktorého vychádzame pri konkrétnej typológii drog. Vo verejnosti sa najčastejšie používajú nepresné označenia na tzv. mäkké (ľahké) a tvrdé (ťažké) drogy. Paradoxne nám vychádza, že legálne drogy ako tabak a alkohol by z hľadiska potenciálu vzniku psychickej a fyzickej závislosti patrili medzi tvrdé drogy, presne tak ako heroín. Preto radšej preferujeme delenie na základe legálnosti a to na legálne – zákonom povolené, bežne v spoločnosti konzumované a nelegálne – ilegálne, zákonom zakázané.

Tab. 1: Rozdelenie drog podľa kritérií legálnosti

LEGÁLNE DROGY	NELEGÁLNE DROGY
Alkoholizmus (alkoholovo-barbiturátový typ)	Morfínový typ drogových závislostí
Tabakizmus	Kokaínový typ drogových závislostí
Kofeinizmus	Kanabisový typ drogových závislostí
Závislosť na analgetikách antipyretikách (lieková závislosť)	Amfetamínový typ drogových závislostí
Solvenciový typ drogových závislostí	Kathový typ drogových závislostí
	Halucinogénový typ drogových závislostí

Zdroj: HRONCOVÁ, J. a kol.: *Sociálna patológia*. Banská Bystrica : 2004, s. 43, ISBN 80-8055-926-0

Na základe poznania drog, ktoré sa dnes používajú možno vymedziť jedenásť typov drogových závislostí, ktoré uvádza Pavúk²³:

- drogová závislosť opiátového typu
- drogová závislosť na liečivách s centrálne tlmivým účinkom
- drogová závislosť kokaínového typu
- drogová závislosť kanabisového typu
- drogová závislosť amfetamínového typu
- drogová závislosť kachektického typu
- drogová závislosť halucinogénového typu
- drogová závislosť solvenciového typu
- drogová závislosť alkoholového typu
- drogová závislosť tabakového typu
- drogová závislosť kofeínového typu

Alkoholovo – barbiturátový typ drogovej závislosti bližšie popisuje Urban.²⁴ Alkohol je jeden z najstarších a najviac rozšírených drog a napriek širokej škále ponúkaných drog na Slovensku ostáva ako číslo jedna. Je to jednoduchá chemická látka, ktorá vzniká kvasením cukru (etylalkohol/etanol). Ľahko preniká k rôznym orgánom, vrátane mozgu.²⁵ Nadmerné množstvo užívania alkoholických nápojov zvyšuje nebezpečenstvo pečenej choroby, ochorenia tráviaceho ústrojenstva, vysokého krvného tlaku, nervového systému aj duševných chorôb. Tokárová vo svojej práci opisuje, že závislosť na alkohole patologicky ohrozuje nielen samotného jedinca, ale i celú spoločnosť, ktorá ho obklopuje.²⁶

Alkohol a barbituráty sú účinkami veľmi podobné. Ide o hypnotiká, sú to látky znižujúce psychické napätie. Sú to návykové lieky, ktoré majú

²³ PAVÚK, A. : *Primárna prevencia drogových závislostí na základných a stredných školách*. Prešov : 1997, s. 99, ISBN 80-88885-00-0

²⁴ URBAN, E.: *Toxikománie*. Praha : 1973, s. 40. ISBN 80-968367-5-7

²⁵ NEŠPOR, K. CSÉMY, L.: *Alkohol, drogy a vaše deti*. Praha : 1997, s. 38. ISBN 80-85800-18-7

²⁶ TOKÁROVÁ, A. a kol.: *Sociálna práca*. Prešov: 2003, s.373. ISBN 80-969390-4-1

upokojujúci, tlmivý, uspávajúci účinok. Kombinácia barbiturátov s alkoholom môže byť smrteľná.

Medicínsky sa rozlišuje päť základných typov a štádií, prípadne fáz závislosti od alkoholu. Uvedieme ich v tabuľke 2:²⁷

Tab. 2: Typy alkoholovej závislosti

Typy alkoholovej závislosti	
Typ alfa	Občas psychická závislosť, konfliktný, uľavujúci si, pripitý človek.
Typ beta	Nadmerné, ale nie pravidelné pitie, víkendový, príležitostný, spoločenský pijan.
Typ gama	Strata kontroly, častejší výskyt stredne ťažkého až ťažkého omámenia, pijan.
Typ delta	Zriedkavo opitý, ale takmer nikdy nie triezvy, „hladinový pijan“
Typ epsilon	Pravidelne sa opakujúce výtržnosti, „kvartálny pijan“

Zdroj: GOHLERT, CH. – KUHN, F.: *Falošné vedomie*. Munchen : 2001. s. 85, IBAN 80-551-0207-4

Tabakizmus (nikotinizmus) – znamená zneužívanie tabaku vo forme fajčenia, šnupania alebo žuvania. Tabakový dym obsahuje rádovo tisíce škodlivých chemických látok ako sú napr. decht, formaldehyd, arzenid, kyanid, kyslíčník uhličitý a iné. Z týchto látok je 60 – 100 rakovinotvorných. Návykový je len nikotín. Príznačné problémy u fajčiarov začiatočníkov sú bolesti hlavy, bledosť, zvracanie a to sú vlastne prejavy otravy nikotínom, silným rastlinným jedom. Negatívne účinky fajčenia sú okrem zhubných nádorov, choroby dýchacieho systému, choroby ciev, srdcové ochorenia, poškodenie žalúdka, pokles potencie u mužov, riziko poškodenia dieťaťa u tehotných žien a mnoho ďalších. Bez rizika nie sú ani pasívni fajčiari, to znamená ľudia, ktorí sa združujú v zafajčených priestoroch. Najrizikovejšie je

²⁷ GOHLERT, CH. – KUHN, F.: *Falošné vedomie*. Munchen : 2001, s. 85, IBAN 80-551-0207-4

to pre deti, pretože ich odolnosť je oveľa menšia.²⁸ Nikotín vyvoláva silnú psychickú závislosť, ale i telesnú závislosť. Abstinénčné príznaky sa prejavujú poruchami trávenia, nadmerným potením, bolesťami hlavy, nespavosťou, nervozitou a pod. Fajčenie tabaku je závažná príčina smrti, ktorej sa dá predísť.²⁹

Kofeinizmus. Popri alkohole a nikotíne patrí kofeín k najužívanejším psychotropným, návykovým látkam na svete. Jedná sa o závislosť od kofeínu, teofínu, teobromínu, ktoré sa nachádzajú v káve, čaji, kakau, coca-cole. Užívanie kofeínu v nízkych dávkach pôsobí povzbudivo, no vo vyšších dávkach môže pôsobiť ako jed, keďže spôsobuje zvýšenie krvného tlaku a vylučovanie žalúdočnej kyseliny. Závislosť nebýva silná a abstinénčné príznaky sú zanedbateľné.

Závislosť na analgetikách a antipyretikách – lieková závislosť. Ide o závislosť na analgetikách – liekoch proti bolesti a antipyretikách – liekoch proti horúčke. Patria sem napr. Acylpyrín, Mironal, Spasmoveralgin, Alnagon a iné. Pri chronickom užívaní týchto liekov dochádza k depresívnym stavom, poruchám pamäte a strate schopnosti sústrediť sa.

Solvenciový typ drogovej závislosti - ide najmä o zneužívanie solvencii – organických rozpúšťadiel. Sú to prchavé látky ako napr. toluén, éter, benzín, acetón, chloroform a rôzne čistiace prostriedky, ale i riedidlá a lepidlá. Ide o látky, ktorých výpary sa vdychujú, inhalujú, ide o tzv. „sniffing“, čiže fetovanie. Vdýchnutá látka sa dostáva k životne dôležitým orgánom priamo a to bez zníženia jej jedovatosti. Je tu vysoké riziko predávkovania sa. Závislosť vedie k duševným a telesným poruchám, až k smrti užívateľa. Vysoké nebezpečenstvo tohto typu závislosti je

²⁸ NEŠPOR, K. – CSÉMY, L.: *Alkohol, drogy a vaše deti*. Praha : 1997, s. 45. ISBN 80-85800-18-7

²⁹ NEŠPOR, K. – CSÉMY, L. – PERNICOVÁ, H.: *Jak predchádzať problémom s návykovými látkami na základných a stredných školách*. Praha : 1996, s. 23

v jednoduchej dostupnosti týchto látok voľne v obchode a taktiež i v nízkej cene týchto látok.³⁰

Morfínový typ drogovej závislosti – názov je odvodený od morfia, ktorý je odvodený podľa gréckeho boha – Morfea. Morfium je účinným alkaloidom ópia, ktoré sa získava zo šťavy nezrelých makovic. Ópium bolo známe už v staroveku, do Európy sa dostalo v 13. storočí. V primeraných dávkach pôsobí ako liek so širokým spektrom využitia. Vo vyšších dávkach spôsobuje bolesti hlavy, zmeny vedomia, zvracanie, spánok až bezvedomie. K tejto závislosti patria teda ópium – zaschnutá šťava nezrelých makovic maku siateho, morfín, kodeín – metylmorfín, heroín – polosyntetický derivát morfínu, syntetické opiáty – methadon.³¹

Kokaínový typ drogovej závislosti – tento typ drogovej závislosti je odvodený od slova kokaín (slangovo: koks, sneh), ktorý obsahuje listy koky pravej pestovanej v juhoamerických Andách. Po použití kokaínu nastáva eufória, šťastie, zvyšuje sa telesná aj duševná aktivita, výkonnosť, mizne únava. Pri náhlom odobratí drogy nevzniká fyzická závislosť, teda ani abstinenčný syndróm. Vysadenie drogy po jej pravidelnom užívaní sprevádza túžba po nej, teda vzniká tu psychická závislosť.³²

Kanabisový typ drogovej závislosti – pomenovanie tohto typu drogovej závislosti je odvodené od latinského názvu rastliny konope siatej (*Cannabis sativa*). Hlavnými predstaviteľmi sú marihuana (slangové názvy: tráva, gross, joint, pot, mariška) a hašiš (ganja, haš, shit).³³ Dlhodobé užívanie drogy vedie k chronickej intoxikácii, ktorá sa prejavuje poruchami pamäti, chápavosti a celkovo intelektu.

³⁰ HRONCOVÁ, J. a kol.: *Sociálna patológia*. Banská Bystrica : 2004, s. 45, IBAN 80-8055-926-0

³¹ NEŠPOR, K. a kol.: *Fit in 2001+*. Praha : 1996, s. 24

³² DELPIROU, A. – LABROUSSE, A.: *Koka, kokaín, koks*. Bratislava : 1993, s. 20, ISBN 80-7127-009-1

³³ SÚKENÍK, L.: *Marihuana a hašiš aj na Slovensku?* In: *Protialkoholický obzor*, 29, 1994, č.2. s. 85. ISBN 80-7106-876-4

Amfetamínový typ drogovej závislosti – ide o závislosť na látkach označovaných ako psychostimulanciá, budivé amíny alebo amfetamíny. Tieto látky zvyšujú bdelosť a potláčajú pocit hladu. Patrí sem adrenalín, fenmetrazín, amfetamín, efedrín, dexfenmetrazín, pervitín (metamfetamín, slangovo: piko, perník, péčko), metyldioxyamfetamín (extáza, MDA, MDMA). Predávkovanie sprevádza nepokoj, napätie, poruchy spánku, halucinácie, suicidálne tendencie. Môžu tiež spôsobiť celkové zrútenie osobnosti, zlyhanie obehového systému a následná smrť. Chronická intoxikácia vyvoláva trvalé poškodenie pečene a srdca.³⁴

Kathový typ drogovej závislosti – je svojská exotická forma závislosti charakterizovaná pre krajiny na africkom pobreží Červeného mora. Je pomenovaná podľa rastliny – kathy jedlej, ktorá pochádza z Etiópie. V malých množstvách má povzbudzujúci účinok. Chronickým užívaním sa stráca zmysel pre reálny život, povinnosti, dostavuje sa apatia a neschopnosť sústredenia.³⁵

Halucinogénový typ drogovej závislosti - Predstavuje zneužívanie halucinogénov – látok vyvolávajúcich halucinácie. Zdrojom prírodných halucinogénov je široký rad rastlín nachádzajúcich sa voľne v prírode. Napr. meskalín – extrakt z kaktusu peytol, psilocybín – vyskytuje sa v hubách typu *Psilocybe* a *Conocybe* a rastliny z čeľade ľuľkovitých (ľuľok zlomocný, durman, blen čierny), ktoré obsahujú prudko jedovaté alkaloidy s halucinogénnym účinkom. Hlavným zástupcom polysyntetických halucinogénov je LSD. Halucinogény sú nebezpečné pre duševné zdravie, zvlášť nebezpečné pre psychicky labilných ľudí.³⁶ Halucinogény môžu vyvolávať tzv. flashback efekt.

³⁴ NOVOMESKÝ, F.: *Drogy. História – medicína – právo*. Martin : 1996, s. 77. ISBN 80-88813-49-5

³⁵ HRONCOVÁ, J. a kol.: *Sociálna patológia*. Manská Bystrica. 2004, s. 46, IBAN 80-8055-926-0

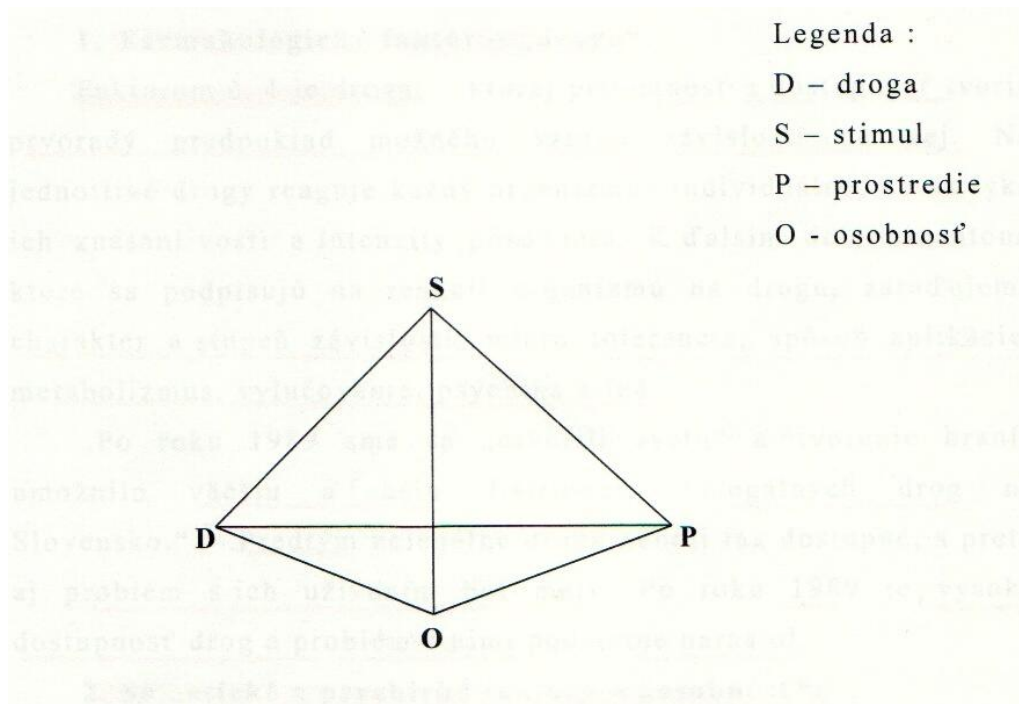
³⁶ NOVOMESKÝ, F.: *Drogy. História – medicína – právo*. Martin : 1996, s. 65. ISBN 80-88813-49-5

3. FAKTORY VZNIKU DROGOVÝCH ZÁVISLOSTÍ

Vývoj drogovej závislosti je dlhodobý proces, na vzniku ktorého sa podieľajú faktory bio - psycho - sociálnej povahy. E. Urban uvádza štyri faktory, ktoré vedú ku vzniku drogovej závislosti u človeka. Sú to³⁷:

- faktory farmakologické („droga“)
- faktory somatické a psychické („osobnosť“)
- faktory environmentálne („prostredie“)
- faktory percipitačné („podnet“)

Obr. 1: Interakčný štvorsten drogovej závislosti

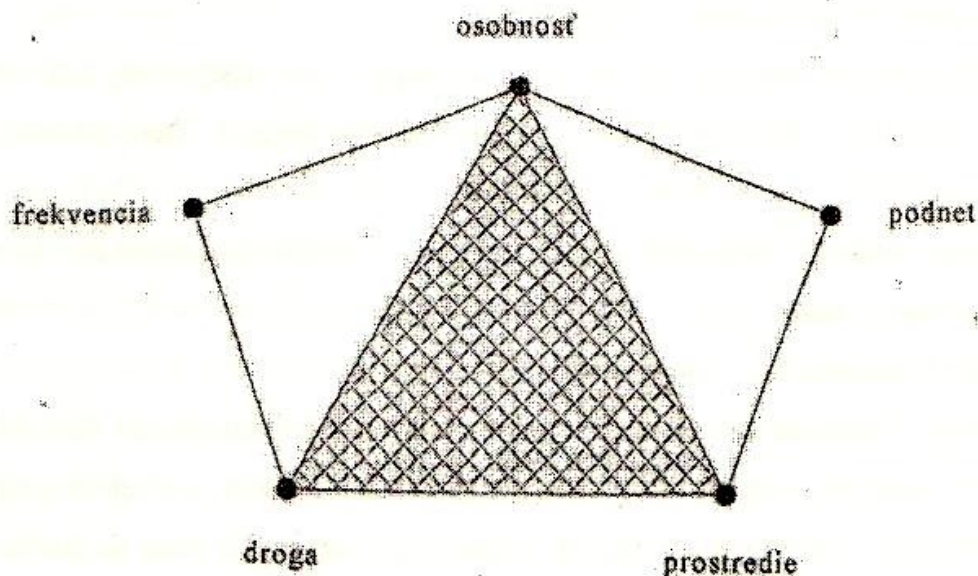
Zdroj: URBAN, E.: Príčiny toxikománie. In: HRONCOVÁ, J.: Sociológia výchovy. Banská Bystrica : 1999, s. 87

Ivan Novotný³⁸ v publikácii Informatórium prevencie drogových závislostí píše, že závislosť vzniká pri spoluúčasti piatich faktorov. Faktory, ktoré

³⁷ URBAN, E.: *Toxikomanie*. Praha : 1973, s. 29. ISBN 80-968367-5-7

uvádzal Urban doplnil o faktor frekvencie („častost“). Vzniká tak obrazec spĺňajúci teoretické predpoklady na rizikové správanie ľudí pri vzniku drogových závislostí.³⁹ Interakčný päťsten uvádzame na obrázku 2:

Obr. 2: Interakčný päťsten drogovej závislosti

Zdroj: NOVOTNÝ, I. Vznik drogovej závislosti a štádia drogových závislostí. Bratislava : 1999, s. 162. ISBN 80-88791-49-6

Farmakologický faktor – „droga“

Droga je látka, ktorá vyvoláva psychickú i fyzickú závislosť. Ide hlavne o jej prítomnosť a jednoduchú dostupnosť. Najrozšírenejšou a najdostupnejšou drogou u nás sú cigarety a alkohol. Od roku 1989 otvorenie hraníc umožnilo väčšiu a ľahšiu distribúciu nelegálnych drog na Slovensko. Kresánek, J. a Plačková, S. uvádzajú, že od roku 1989 sme zaznamenali skoro deväťnásobný nárast intoxikácie drogami s maximálnym výskytom vo vekovej

³⁸ NOVOTNÝ, I.: *Informatórium prevencie drogových závislostí*. Bratislava : 1997, s. 4

³⁹ NOVOTNÝ, I.: *Vznik drogových závislostí a štádia drogových závislostí*. Bratislava : 1999, s. 162. ISBN 80-88791-49-6

skupine od jedenásť do dvadsať rokov.⁴⁰ Po roku 1989 je vysoká dostupnosť drog a problém s nimi podstatne narástol.

Faktory somatické a psychické – „osobnosť“

Vznik drogovej závislosti nemožno jednoznačne vylúčiť u nikoho. Samozrejme treba brať do úvahy rozdiely medzi ľuďmi. Z výsledkov a skúseností psychológov a psychiatrov vyplýva, že k užívaniu drog majú sklony určité typy ľudí. Ide o psychopatické, schizoidné, hysterické a neurotické osoby. Ďalšou skupinou osôb, ktoré sa častejšie stávajú závislými od drog sú osoby, ktoré nedokážu primerane riešiť rôzne konfliktné situácie, osoby s nízkou frustračnou toleranciou, so slabou vôľou.⁴¹ Najrizikovejšou skupinou sú však deti a mládež. Čím nižší je vek, keď dieťa užije drogu, tým rýchlejšia je závislosť. Preto aj drogoví dileri sa orientujú na túto skupinu ľudí. Fyzická závislosť môže byť aj vrodená, a to napríklad u detí narkomaniiek, ktoré počas tehotenstva užívajú drogy.

Faktory environmentálne – „prostredie“

Spadajú sem jednotlivé okruhy spoločenského prostredia, ktorými sú rodina, škola, rovesnícke skupiny, sídliskové prostredie a rizikové povolanie. Väčšina autorov pri legálnych drogách na prvé miesto kladie rodinu. Veľkú úlohu tu zohráva zlý vzor zo strany rodičov. V prípade alkoholu alebo inej drogy v rodine je veľká pravdepodobnosť, že dieťa bude nasledovať svojich rodičov. Dieťa často uniká pred problémami doma k drogám alebo k nevhodným priateľom. V lepšom prípade si vybuduje k drogám odpor. Drogy sa objavujú u detí, ktoré sa vychovávajú prehnane autoritatívne alebo príliš liberálne. Zvláštnu skupinu tvoria rodiny, kde sú rodičia majetný a priveľmi zaneprázdnený a deti majú priveľkú voľnosť, pretože rodičia nemajú na ne čas.

⁴⁰ KRESÁNEK, J. – PLAČKOVÁ, S. : *Zneužívanie liekov a drog deťmi a v adolescencii*. In : *Alkoholizmus a drogové závislosti*, 32, 1997, č. 2, s. 81 – 82. ISBN 978-80-969733-2-3

⁴¹ HRONCOVÁ, J. : *Sociológia výchovy*. Banská Bystrica : 1996, s. 88

V literatúre⁴² sa stretávame s ďalšou skupinou ľudí v tzv. rizikových povolaniach, najmä v oblasti zdravotníctva, umelecké povolanie (tanečníci, herci a pod.), pracujúci v pohostinstvách a iné skupiny.

Faktory percipitačné – „podnet“

Rozumieme nimi spúšťajúci, provokujúci stimul, ktorý sa stáva pohonným motorom medzi drogou, osobnosťou a prostredím. „Tento stimul má väčšinou charakter psychosomatickej poruchy spôsobenej dlhotrvajúcim duševným napätím a hromadením negatívnych emócií.“⁴³ U mladistvých býva veľmi častým podnetom užívania drog napodobňovanie dospelých, únik pred nepríjemnými problémami v rodine, škole, ale tiež nuda, zvedavosť, sledovanie televízie – filmy, reklamy, umelé zvyšovanie odvahy, smelosť.

Faktor frekvencie – „častot“

Tento faktor súvisí s tým ako často sa človek dostane do kontaktu s drogou. Pre mladých ľudí predstavuje riziko ich prostredie, ktoré je presýtené ponukou drog. Aj z definície toxikománie vyplýva, že je to stav vyvolávaný opakovaným užitím drogy.

Podobný pohľad na faktory vedúce k vzniku závislosti uvádzajú aj autori Kolibáš, E. a Novotný, V.⁴⁴ podľa ktorých sa na vzniku závislosti podieľajú štyri skupiny príčin. Sú to:

1. Vlastnosti drogy: drogy sa odlišujú rôznym potenciálom k vyvolaniu závislosti.
2. Charakteristiky osobnosti: aj keď neexistujú také znaky, ktoré by dokázali spoľahlivo predpovedať, že sa určitý človek stane závislým, predsa je zrejme, že niektoré charakteristiky predisponujú k vzniku závislosti.
3. Faktory prostredia: pre vznik závislosti je rozhodujúca dostupnosť drogy a postoje okolia k užívaniu drogy.

⁴² napr. HRONCOVÁ, J.: *Sociológia výchovy*. Banská Bystrica : 1996, s. 34

⁴³ EMMEROVÁ, I.: *Faktory vzniku drogových závislostí*. Banská Bystrica : 2004, s. 49. ISBN 80-80834234

⁴⁴ KOLIBÁŠ, E. – NOVOTNÝ, V.: *Alkoholizmus a drogové závislosti*. Bratislava : 1996, s. 14-16. ISBN 80-223-1078-6

4. Vybavujúce a urýchľujúce faktory: ide o rôzne vplyvy, ktoré vedú človeka k prvému kontaktu s drogou a ktoré oslabujú jeho zábrany. Patria sem stres, frustrácia, konflikt, bolesti pri telesných chorobách, depresívne a úzkostné nálady. Tieto vplyvy môžu urýchliť vznik drogovej závislosti.

3.1 RIZIKOVÉ FAKTORY PODPORUJÚCE VZNIK ZÁVISLOSTÍ

Podľa Varmužu, J.⁴⁵ poznáme dve skupiny rizikových faktorov podporujúcich vznik drogovej závislosti a to faktory spoločenské a faktory individuálne.

- **Spoločenské faktory podporujúce vznik drogových závislostí**
 - bývanie v lokalite s vysokou kriminalitou – mládež vyrastajúca v tejto lokalite má lepšiu možnosť dostať sa k droge
 - dostupnosť alkoholu a drog – čím jednoduchšia dostupnosť, tým pravdepodobnejšie zneužívanie
 - prechody a sťahovanie – častá zmena bydliska predstavuje stresový faktor, psychické napätie, chce zapadnúť do nového kolektívu a prispôbiť sa mu
 - spoločenské normy tolerantné k užívaniu alkoholu a drog – čím je väčšia tolerancia v užívaní alkoholu a drog tým je väčšia pravdepodobnosť ich zneužitia
 - hospodárska deprivácia – hospodárska situácia danej krajiny sa v značnej miere odzrkadľuje na obraze drogovej scény danej krajiny. Treba však spomenúť, že drogové problémy sa nevyhýbajú ani krajinám s vysokou životnou úrovňou.

⁴⁵ VARMUŽA, J.: *Metodická príručka pre koordinátorov prevencie drogových závislostí na základných školách, stredných školách a v školských zariadeniach v SR*. Bratislava : 2001, s. 16- 17. ISBN 80-96-8701-0-6

- **Individuálne faktory podporujúce vznik závislosti**

- genetická predispozícia – ide o neovplyvniteľný faktor, ktorý vedie k rýchlemu rozvoju závislosti
- alkoholizmus v rodine – rodina postihnutá alkoholizmom jedného alebo obidvoch rodičov nedáva dobrý obraz správania, vyznávania životných hodnôt a postojov
- zlé a nedôsledné metódy výchovy v rodine – môže viesť k strate autority a dieťa jednoduchšie podľahne zlým vplyvom vonkajšieho prostredia
- asociálne správanie rodičov – priamo poskytuje model sociálnopatologického správania, ktoré je často spojené s tolerantným vzťahom k alkoholu a drogám
- zlyhanie v škole – dieťa vyhľadáva rovesnícke skupiny, kde jeho neúspechy sú hodnotené pozitívne
- rovesníci, ktorí užívajú drogy a pijú alkohol – ak chce dieťa patriť do danej skupiny, musí sa podriaďiť ich postojom, normám, hodnotám
- predčasná skúsenosť s alkoholom a drogou – čím je nižší vek, tým väčšia pravdepodobnosť závislosti
- nedostatok lásky v rodine, neúcta – zlé, respektíve žiadne väzby v rodine

„Známy najmä v zahraničí je integrovaný tzv. Model šiestich ciest k užívaniu drog, ku ktorému dospel kolektív výskumníkov pod vedením Silbereisena.“⁴⁶

A to:

- užívanie drogy ako náhrady – droga plní funkciu náhradného cieľa za niečo
- užívanie drogy ako úmyselného porušovania noriem – odmietnutie uznávaných spoločenských noriem a hodnôt

⁴⁶ ONDREJKOVIČ, P. – POLIAKOVÁ, E. a i. : *Protidrogová výchova*. Bratislava : 1999, s. 50. ISBN 80-224-0553-1

- užívanie drog s funkciou vyrovnávania záťažových prípadne krízových situácií – dochádza k vývinovému stresu, kedy človek nedokáže naplniť všetky úlohy, ktoré sa od neho očakávajú
- užívanie drog ako cesta k rovesníkom – ak je užívanie drog značne rozšírené v určitom sociálnom prostredí, konzumovanie drog má značný význam pre vstup do skupiny rovesníkov
- užívanie drog ako výraz osobného štýlu – užívanie drog môže pôsobiť ako seba potvrdzovanie
- užívanie drog ako demonštrácia vlastnej dospelosti, prípadne nezávislosti – užívanie drog znamená približovanie sa k správaniu dospelých

Podľa Novotného, I.⁴⁷ keď sa naplnia tri podmienky komunikácie s drogou, vznikne závislosť vždy u každého človeka:

- 1.) nevhodne dlhý čas
- 2.) nevhodné množstvo a frekvencia
- 3.) nevhodné okolnosti pre psychiku a organizmus

A. Doktorov a D. Holotňáková⁴⁸ medzi rizikové faktory, ktoré môžu viesť k užívaniu drog zaraďujú tieto faktory:

- veľmi prísna výchova
- veľmi voľná výchova, nezáujem o dieťa
- zlá atmosféra v rodine, napätie v partnerských vzťahoch rodičov, nový životný partner v rodine
- veľa peňazí v rodine
- rodina žijúca na hranici životného minima
- prostredie vysokoškolských internátov
- prechod z malých miest do veľkomiest
- koncerty (rap, hard rock, house, techno a pod.)

⁴⁷ NOVOTNÝ, I.: *Vznik drogových závislostí a štádia drogových závislostí*. In: *Protidrogová výchova*. Bratislava : 1998, s. 161. ISBN 80-88719-49-6

⁴⁸ DOKTOROV, A. – HOLOTŇÁKOVÁ, A.: *Drogy v školách*. In: *Pedagogická revue*. Mimoriadne číslo, 1998, s. 49- 51

3.1.1 PRÍČINY ZVYŠUJÚCE RIZIKO ZÁVISLOSTI

Príčiny drogovej závislosti majú rôzny charakter. Na vzniku závislosti sa podieľa okolie jedinca ale aj jeho osobnostné faktory, vývoj a socializácia, prežívanie ťažkých situácií v živote a pod. Za základné faktory podnecujúce vznik závislosti sú predovšetkým dve hlavné kategórie – biologické a sociálne činitele.

- Genetické predispozície – doposiaľ nebola preukázaná priama príčinná súvislosť dedičnosti závislostí, bola preukázaná len vyššia pravdepodobnosť, „komplexná porucha správania v dôsledku závislosti je výsledkom interakcie genetickej výbavy s prostredím.“⁴⁹
- Biologické predispozície - predstavujú vplyv fyziologických procesov na vznik závislosti, znamená to napr. že niektorí jedinci majú po pozitívnych návykovej látky príjemnejšie pocity ako iní a preto siahnu po nej častejšie, často je to len túžba po ďalšom užití drogy.⁵⁰
- Psychické faktory – určitý spôsob správania jedinca charakteristický stratou sebakontroly, nižšou mierou flexibility, neschopnosťou učiť sa zo skúseností, vysoké nebezpečenstvo je u osôb s depresiami, neurotizmom.⁵¹
- Osobnostné rysy – individuálne špecifiká osobnosti – niektorí jedinci majú vyšší sklon k riskovaniu, vyhľadávaniu nových zážitkov, zníženú citlivosť voči ohrozeniu, riziko zvyšuje aj prítomnosť duševnej poruchy.
- Sociálnokultúrne aspekty – predstavujú vplyv prostredia a spoločnosti na riziko vzniku závislostí, u mládeže sa spájajú s presadením nezávislosti od rodičov, negatívny vplyv kolektívu, vyhľadávanie vlastného spôsobu života.⁵²

⁴⁹ FISCHER, S. – ŠKODA, J.: *Sociální patologie*. Praha : 2009, s. 95, ISBN 9788024727813

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : 2004, ISBN 8071788023

⁵¹ FISCHER, S. – ŠKODA, J.: *Sociální patologie*. Praha : 2009, s. 95, ISBN 9788024727813

⁵² ROTGERS, F. a kol.: *Léčba drogových závislostí*. Grada : 1999, s. 17, ISBN 80-7169-836-9

4. PREVENCIA DROGOVÝCH ZÁVISLOSTÍ

4.1 CHARAKTERISTIKA A DRUHY PREVENECIE

Prevenca znamená „predchádzanie nežiaducich spoločenských javov v rôznych oblastiach ľudskej činnosti.“⁵³

„Prevenca je v najvšeobecnejšom zmysle slova chápaná ako cesta posilňovania zdravia alebo ako cesty predchádzania rôznym formám rizikového správania u ľudí a mládeže.“⁵⁴

Andrej Pavúk píše, že „pojmem prevenca zahŕňa akciu, ktorá predchádzala určitým rizikám.“⁵⁵

Prevenca drogových závislostí je predchádzanie vzniku drogových závislostí. Jej hlavným cieľom je predchádzať škodám, ktoré spôsobuje súčasná pliaga ľudstva – droga. Prevenca „je vždy výhodnejšia ako terapia drogových závislostí, ktorá musí byť vždy spojená s dlhodobým a zložitým procesom odvykania a zaraďovania sa do normálneho života.“⁵⁶

Prevenca drogových závislostí sa v odbornej literatúre najčastejšie člení na primárnu, sekundárnu a terciárnu.⁵⁷

Primárna prevenca (univerzálna, generálna)

Primárna prevenca sa týka najvšeobecnejších podmienok predchádzania vzniku závislostí. V rámci nej treba klásť dôraz na tie skupiny, ktoré ešte neprišli do kontaktu s drogou. Realizátormi primárnej prevencie sú rodina, škola, mimoškolské zariadenia, masmédiá a iné inštitúcie. Primárna

⁵³ HRONCOVÁ, J.: *Sociológia výchovy*. Banská Bystrica : 1996, s. 90

⁵⁴ OROSOVÁ, O. – SCHNITZEROVÁ, E.: *Prevenca drogových závislostí*. Košice : 2000, s. 15. ISBN 80-7097-395-1

⁵⁵ PAVÚK, A.: *Primárna prevenca drogových závislostí na základných a stredných školách*. Prešov : 1997, s. 73. ISBN 80-85172-71-2

⁵⁶ ONDREJKOVČ, P. – POLIAKOVÁ, E. a i.: *Protidrogová výchova*. Bratislava : 1999, s. 168. ISBN 80-224-0553-1

⁵⁷ SEJČOVÁ, Ľ.: *Kriminologické aspekty drogových závislostí mládeže a jej prevencia*. Bratislava : 1997, s. 71. ISBN 80-88893-15-1

prevencia by mala mať, ako uvádza P. Ondrejko⁵⁸, charakter „imunizácie“ pred nežiaducimi sociálnymi javmi.

„Oblasť primárnej prevencie je priestorom, v ktorom by adekvátne pripravený pedagóg mal kvalifikovane pôsobiť, orientovať svojich žiakov na pozitívne správanie v zmysle podpory somatického, psychického i sociálneho zdravia.“⁵⁹

Sekundárna prevencia (selektívna, adresná)

Sekundárna prevencia je zameraná na ohrozené skupiny obyvateľstva, netýka sa už všetkých. „Cieľom sekundárnej prevencie je vrátiť jedinca do pôvodného stavu a systematicky ho kontrolovať kvôli riziku opätovného zlyhania.“⁶⁰ Pracuje sa s tými, čo už drogu skúsili. Má zabrániť ďalšiemu vývinu drogy u tých, ktorí drogu už skúsili, experimentovali. Realizácia sekundárnej prevencie patrí do pôsobnosti psychologických, sociálnych, zdravotníckych a edukačných inštitúcií.

Terciárna prevencia (indikovaná)

Terciárna prevencia predstavuje činnosť zameranú na predchádzanie relapsu, čiže recidívy drogových závislostí u ľudí drogozo závislých, ktorí prešli liečbou. Jej cieľom je predchádzať zhoršovaniu stavu a eliminovať počet recidív. Terciárna prevencia je súčasťou dlhodobého resocializačného procesu a uskutočňuje sa na profesionálnej úrovni prostredníctvom odborných pracovníkov resocializačných zariadení.⁶¹

Účinná prevencia nemá strašiť, prikazovať ani zakazovať, ale má pravdivo vysvetľovať, objasňovať a ponúkať iné možnosti. V tabuľke 3 uvádzame prehľad prevencie drogových závislostí a ich účinnosti podľa uvedených autorov:

⁵⁸ ONDREJKOVIČ, P. – POLIAKOVÁ, E. a i.: *Protidrogová výchova*. Bratislava : 1999, s. 14. ISBN 80-224-0553-1

⁵⁹ BINDASOVÁ, O.: *Vzdelávanie a protidrogový výcvik*. Bratislava : 1999, s. 213

⁶⁰ SEJČOVÁ, E.: *Kriminologické aspekty drogovej závislosti mládeže a jej prevencia*. In: *Quo vadis výchova?* Bratislava, 1997, s. 72. ISBN 80-88893-15-1

⁶¹ HUPKOVÁ, I.: *Celospoločenský prístup k prevencii drogových závislostí*. In: *Vychovávateľ*, 2001, č. 7, s. 26

Tab. 3 : Prehľad stratégií prevencie drogových závislostí a ich účinnosť podľa uvedených autorov.

Prehľad stratégií	Účinnosť
zастраšovanie	Neúčinné
citové apely	Neúčinné
jednoduché informácie	Neúčinné
ponuka lepších alternatív	účinné v skupinách so zvýšeným rizikom
peer programy (programy na aktívnej účasti vopred pripravených rovesníkov)	Účinné
spoločenská prevencia (spolupráca rôznych zložiek spoločnosti)	Účinné
znižovanie dostupnosti drog	účinné pri znižovaní dopytu
liečba a zmiernenie následkov	relatívne účinné

Zdroj: NEŠPORK, K. – CSÉMY, L. – PERNICOVÁ, H.: *Jak předcházet problemum s návykovými látkami na základních a středních školách*. Praha : 1996, s. 30- 31.

Je dôležité konštatovať, že jednorazové aktivity nemôžu nahradiť sústavnú a cielenú systematickú prácu v rámci primárnej prevencie. Prednáška či beseda nemusí mať pozitívny účinok, dokonca môže vzbudiť záujem a zvedavosť vyskúšať drogu, ako niečo nové, zaujímavé a nebezpečné.

5. PROJEKT PRIESKUMU

Predmet prieskumu

Predmetom prieskumu je analýza stavu prevenčnej činnosti u žiakov piateho a deviateho ročníka na Základných školách v Detve.

Ciele prieskumu

Cieľom prieskumu bolo zistiť stav prevencie na základných školách, využívanie voľného času u žiakov základných škôl a ich vzťah k drogám.

Úlohy prieskumu

Na základe stanoveného cieľa prieskumu sme si určili niekoľko úloh:

- zistiť formy a metódy prevencie drogových závislostí na vybraných základných školách
- zistiť realizáciu protidrogových programov na vybraných základných školách
- zistiť podiel predmetov, ktoré sa dotýkajú danej problematiky
- zistiť spôsob trávenia voľného času u žiakov vybraných základných škôl vo vzťahu k drogám
- zistiť súvislosti medzi prospechom žiakov a ich vzťahom ku drogám
- zistiť motivačné faktory užívania drog u žiakov.

Hypotézy prieskumu

Z cieľa a úloh, ktoré sme si stanovili nám vyplynuli nasledovné hypotézy:

- **H1** – „Predpokladáme, že u žiakov s lepším prospechom sa vyskytuje problém užívania drog v nižšej miere, ako u žiakov s horším prospechom.“
- **H2** – „Predpokladáme, že žiaci, ktorí navštevujú organizovanú záujmovú činnosť majú negatívnejší vzťah k drogám, ako žiaci, ktorí záujmové krúžky nenavštevujú.“

- **H3** – „Predpokladáme, že tlak rovesníkov predstavuje u žiakov dominantný činiteľ užívania drog.“
- **H4** – „Predpokladáme rezervy v realizácii preventívnych aktivít, najmä protidrogovej činnosti koordinátora prevencie na školách a v projektoch prevenčnej práce.“

Metódy a techniky prieskumu

Metódy prieskumu v jednotlivých etapách prieskumu:

- 1. etapa – v prípravnej etape** nášho prieskumu pri teoretickej analýze problematiky sme použili literárnu metódu (štúdium odbornej literatúry) a logické metódy (analýza, syntéza, indukcia, dedukcia a komparácia).
- 2. etapa – realizačná** v prieskumnej časti sme na zber empirických faktov použili jednu z exploratívnych metód – dotazníkovú metódu. Dotazník sme zostavili z otvorených a zatvorených otázok. Znenie dotazníka uvádzame v prílohe záverečnej práce.
- 3. etapa – na spracovanie empirických faktov** sme použili metódy kvantitatívnej a kvalitatívnej analýzy. Pri kvantitatívnej analýze výsledkov sme použili matematicko-štatistické metódy, percentuálne výpočty, grafické znázornenie, tabelovanie. Pri kvalitatívnej analýze sme pracovali s logickými metódami, ako sú analýza, syntéza, komparácia a zovšeobecnenie.
- 4. etapa – aplikačná** na zovšeobecnenie výsledkov sme použili logické metódy, najmä abstrakciu a generalizáciu.

Charakteristika prieskumnej vzorky a lokality prieskumu

Prieskum sme realizovali na dvoch základných školách v meste Detva: IV. Základná škola, A. Bernoláka 20, Detva, Základná škola Alexandra Vagača, ul. Štúrova č.12, Detva.

Našu prieskumnú vzorku tvorilo 143 respondentov. Boli to žiaci piateho a deviateho ročníka základných škôl v Detve, u ktorých sme porovnávali výsledky prieskumu. Z tohto počtu žiakov 5. ročníka tvorilo 69 žiakov, čo predstavuje 48,25 % z celkového počtu respondentov a prieskumnú vzorku 9. ročníka tvorilo 74 žiakov, čo je 51,75 % z celkového počtu

respondentov. Z piateho ročníka sa prieskumu zúčastnilo 32 dievčat, čo je 46,38 % z celkového počtu respondentov piateho ročníka a 37 chlapcov, čo predstavovalo 53,62 % z celkového počtu respondentov piateho ročníka. Žiakov deviateho ročníka tvorilo 48 dievčat, čo je 64,86 % z celkového počtu respondentov deviateho ročníka a 26 chlapcov, čo predstavuje 35,14 % z celkového počtu respondentov deviateho ročníka.

Početné a percentuálne zastúpenie respondentov z hľadiska ročníkov štúdia uvádzame v tabuľke 4. V grafe 1 uvádzame percentuálne zastúpenie z hľadiska pohlavia respondentov.

Tab. 4: Štruktúra žiakov podľa ročníka štúdia

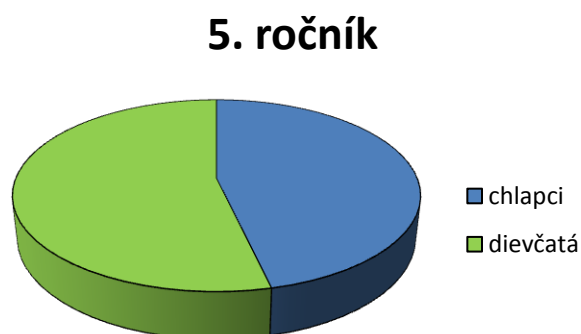
Ročník	n	%
5. ročník	69	48,25
9. ročník	74	51,25
Spolu (N):	143	100

Vysvetlivky: n – počet respondentov

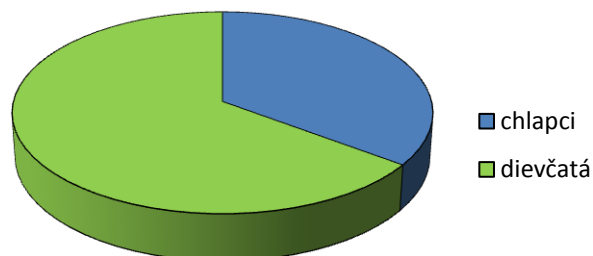
% - percentuálne vyjadrenie počtu respondentov

N – celkový počet žiakov

Graf 1: Štruktúra žiakov podľa pohlavia

9. ročník

Časové a organizačné zabezpečenie prieskumu

Projekt prieskumu sme vypracovali v priebehu mesiacov október, november. Prieskum sme realizovali prostredníctvom anonymného dotazníka v dňoch 28.10.2011 – 05.11.2011. Informácie týkajúce sa prevencie drogových závislostí na základných školách, ktoré sme získali prostredníctvom neštandardizovaného rozhovoru s učiteľmi – koordinátormi prevencie na základných školách, budeme uvádzať priebežne v spracovaní prieskumu.

6. INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV PRIESKUMU

Vedomosti žiakov o drogách

Poskytnutie objektívnych a pravdivých informácií o drogách a ich škodlivých účinkoch je východiskom primárnej prevencie. V prieskume nás preto zaujímalo, aké vedomosti o drogách skúmaní respondenti majú. Získané odpovede sme spracovali do tabuľky 5 a tabuľky 6.

Tab. 5 : Vedomosti žiakov o pojme droga

Čo rozumieš pod pojmom droga	Správna odpoveď		Nesprávna odpoveď		Spolu	
	n	%	n	%	N	%
5. ročník	49	71,01	20	28,99	69	100
9. ročník	67	90,54	7	9,46	74	100
Spolu:	116	81,12	27	18,88	143	100

Z tabuľky 5 vyplýva, že 116 žiakov vie, čo je droga, čo predstavuje 81,12 % z celkového počtu respondentov. Žiaci najčastejšie uvádzali nasledovné odpovede na pojem droga: „návyková látka“, „jedovatá látka“, „zdraviu škodlivá látka“, „zlá vec, ktorá stojí veľa peňazí a ktorá zabíja“.

Zistili sme, že z 9. ročníka pojem droga nevedeli vysvetliť siedmi žiaci, čo je 9,46 % zo všetkých žiakov deviateho ročníka. U žiakov 5. ročníka sme zaznamenali dvadsať nesprávnych odpovedí, čo je 28,99 %.

Poznatky žiakov o pojme droga sú uspokojivé u žiakov 5. aj 9. ročníka vybraných Základných škôl v Detve.

V prieskume nás ďalej zaujímalo, ktoré legálne a nelegálne drogy žiaci poznajú. Výsledky prieskumu sme uviedli v tabuľke 6.

Tab. 6: Rozdelenie drog podľa legálnosti

Aké drogy poznáš?	Správna odpoveď		Nesprávna odpoveď		Spolu	
	n	%	n	%	N	%
5. ročník – legálne	62	89,86	7	10,14	69	100
5. ročník – nelegálne	57	82,61	12	17,39	69	100
9. ročník – legálne	68	91,89	6	8,11	74	100
9. ročník – nelegálne	65	87,84	9	12,16	74	100
Spolu – legálne	130	90,91	13	9,09	143	100
Spolu – nelegálne	122	85,31	21	14,69	143	100

Z tabuľky 6 vidíme, že legálne drogy pozná 130 žiakov, čo je 90,91 % z celkového počtu respondentov a nelegálne drogy pozná 122 žiakov, čo predstavuje 85,31 % z celkového počtu respondentov.

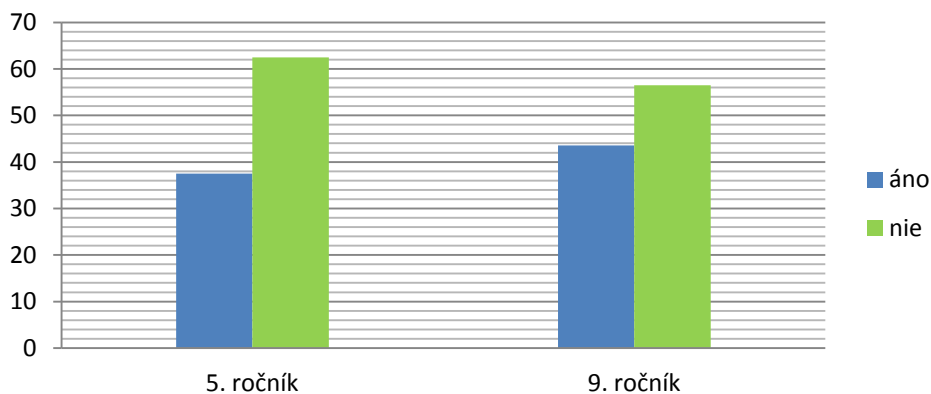
U žiakov piateho ročníka sme zaznamenali 12 nesprávnych odpovedí, čo predstavuje 17,39 % z celkového počtu respondentov piateho ročníka. U žiakov deviateho ročníka sme zistili len 9 nesprávnych odpovedí, čo je 12,16 % z celkového počtu respondentov deviateho ročníka.

Lepšie výsledky prieskumu z hľadiska legálnosti drog sme zaznamenali u žiakov 9. ročníka. Získané správne odpovede obsahovali širokú škálu legálnych i nelegálnych drog.

Postoje žiakov k drogám

V prieskume sme sa ďalej zamerali na zisťovanie postoja žiakov k drogám. Pýtali sme sa žiakov na ich vlastné skúsenosti s experimentovaním drog. A ďalej sme sa žiakov pýtali aj na konkrétne druhy užitých drog. Odpovede, ktoré sme získali uvádzame v grafe 2 a v grafe 3.

Graf 2: Experimentovanie s drogami

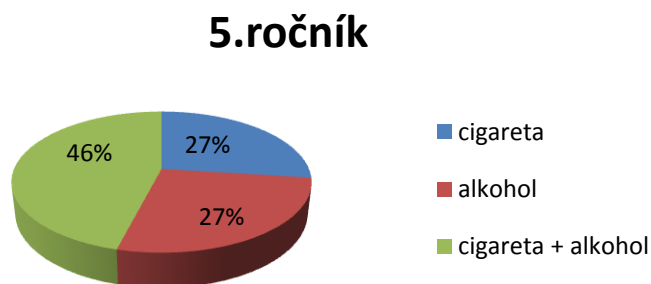

Tab. 7: Experimentovanie žiakov s drogou

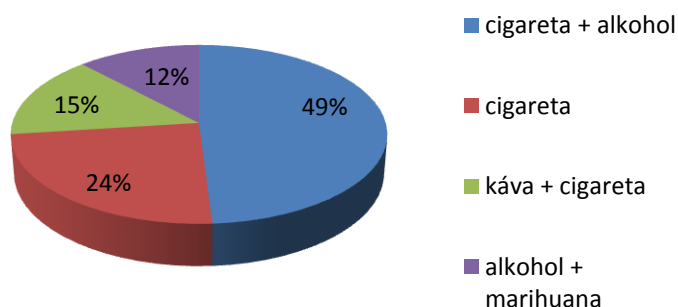
	5.ročník	9.ročník
áno	37,5	43,54
nie	62,5	56,46

Z výsledkov prieskumu uvedených v grafe 2 vidíme, že zo 143 respondentov experimentovanie s drogami uviedlo 37,5 % žiakov piateho ročníka a 43,54 % žiakov deviateho ročníka.

Graf 3: Druhy konzumovaných drog

9. ročník

Výsledky grafu 3 dokazujú, že žiaci 9. ročníka najčastejšie užili drogy, alkohol a cigarety a to 46 % žiakov, 27 % užilo cigarety a rovnako 27 % užilo alkohol. U žiakov 9. ročníka sme zistili, že až 49 % má skúsenosti s užitím alkoholu a cigariet, 24 % s cigaretou, 15 % s kávou a cigaretou a 12 % má skúsenosti s užitím alkoholu a marihuany.

Prekvapujúce je, že žiaci 9. ročníka majú skúsenosti s užitím nelegálnych drog, konkrétne marihuany.

Motivačné faktory užívania drog

V prieskume sme si stanovili úlohu zistiť motivačné faktory užívania drog u žiakov základných škôl. Zamerali sme sa na žiakov, ktorí drogu konzumovali a zisťovali sme ich najčastejšie motivačné faktory ich užitia. Výsledky prieskumu uvádzame v tabuľke 8.

Tab. 8 : Motivačné faktory užívania drog

Alternatívy	5. ročník		9. ročník		Spolu	
	n	%	n	%	N	%
Zvedavosť	9	34,62	12	36,36	21	35,59
Problémy v rodine	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Problémy v škole	0	0,00	3	9,09	3	5,08
Rozchod s láskou	1	3,85	2	6,06	3	5,08
Ponuka od kamarátov	15	57,69	16	48,48	31	52,54
Omyl	1	3,85	0	0,00	1	1,69
Spolu :	26	100	33	100	59	100

Z celkového počtu respondentov – 59 žiakov, ktorí užili drogu až 52,54 % uviedlo motivačný faktor užitia drogy ponuku od kamarátov. Z toho 57,69 % žiakov z 5. ročníka a 48,48 % žiakov z 9. ročníka. „Tlak rovesníkov je silným motivačným činiteľom, na čo poukazuje aj Silbereisen v Modeli šiestich ciest užívania drog.“⁶²

Druhý dominantný faktor je zvedavosť, ktorú uviedlo až 35,59 % respondentov. Z toho 9 žiakov 5. ročníka a 12 žiakov 9. ročníka.

Z prieskumu vyplýva, že najsilnejším motivátorom – determinantom užitia drog u žiakov je ponuka od kamarátov.

Prevenia drogových závislostí na základných školách

V prieskume sme si dali úlohu zistiť formy a metódy prevencie drogových závislostí na vybraných základných školách. Preto sme sa nasledujúcimi otázkami pýtali žiakov na prevenciu drogových závislostí na ich škole. V piatej otázke nášho prieskumu sme sa žiakov pýtali, čo si predstavujú pod pojmom prevencia drogových závislostí. Prehľad získaných odpovedí uvádzame v tabuľke 9.

⁶² ONDREJKOVIČ, P. – POLIAKOVÁ, E. a i. : Protidrogová výchova. Bratislava : 1999, s. 50 – 51. ISBN 80-224-0553-1

Tab. 9: Vedomosti žiakov o pojme prevencia drogových závislostí

Čo rozumieš pod pojmom prevencia drogových závislostí?	Správna odpoveď		Nesprávna odpoveď		Spolu	
	n	%	n	%	N	%
5. ročník	19	27,53	50	72,46	69	100
9. ročník	31	41,89	43	58,11	74	100
Spolu:	50	34,97	93	65,03	143	100

Ako vyplýva z tabuľky 9 len 50 žiakov, čo je 34,97 % z celkového počtu respondentov uviedlo, že vedia, čo je prevencia drogových závislostí, z toho 27, 53 % žiakov 5. ročníka a 41,89 % žiakov 9. ročníka.

Žiaci najčastejšie uvádzali nasledovné vysvetlenia pojmu drogová prevencia: „opatrenie proti šíreniu drog“, „predchádzanie proti drogám“, „boj proti drogám“.

Až 65,03 % respondentov nevedelo odpovedať alebo na otázku odpovedalo nesprávne, z toho 72,46 % žiakov 5. ročníka a 58,11 % žiakov 9. ročníka.

Odpovede žiakov sú neuspokojivé. Žiaci majú málo informácií o drogovej prevencii, preto by škola mala venovať prevencii drogových závislostí väčšiu pozornosť.

Z rozhovoru s pedagógmi na Základnej škole Alexandra Vagača sme zistili, že škola uskutočnila minulý školský rok besedu na tému prevencia drogových závislostí. Kde škola pozvala aj príslušníka policajného zboru a ten žiakom rozprával aj o pracovných skúsenostiach. Na IV. Základnej škole koordinátorka pre prevenciu drogových závislostí vypracovala plán primárnej prevencie drogových závislostí, alkoholových závislostí na školský rok 2011/2012.

Protidrogové programy na základných školách

Ďalšou z úloh, ktoré sme si na začiatku prieskumu stanovili bolo zistiť realizáciu protidrogových programov. Otázkou č. 6 a č. 7 sme sa žiakov pýtali

na protidrogové programy, ktoré realizuje ich škola a na účasť žiakov na týchto programoch. Získané informácie uvádzame v tabuľke 10 a tabuľke 11.

Tab. 10: Realizácia protidrogových programov

Protidrogový program	5. ročník		9. ročník		Spolu	
	n	%	n	%	n	%
Nenič svoje múdre telo	19	27,54	27	36,49	46	32,17
Peer program	3	4,35	0	0,00	3	2,10
Zdravá škola	7	10,14	0	0,00	7	4,90
Projekt P.A.N.D.A.	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Program ADC	29	42,03	34	45,95	63	44,06
Nerealizuje žiadny program	11	15,94	13	17,57	24	16,78
Spolu:	69	100	74	100	143	100

Z tabuľky 10 vyplýva, že až 16,78 % z celkového počtu respondentov neuvádza na škole realizáciu protidrogových programov. Z toho 15,94 % žiakov 5. ročníka a 17,57 % žiakov 9. ročníka. Najviac záporných odpovedí uviedli žiaci IV. Základnej školy, A. Bernoláka 20, Detva.

Z odpovedí žiakov sme zistili, že na školách sa realizuje program „Nenič svoje múdre telo“, „program ADC“, „Peer program“, „zdravá škola“. Ako môžeme vyčítať z tabuľky č. 6, program „Nenič svoje múdre telo“ uviedlo 32,17 % žiakov, realizáciu projektu „Peer program“ uviedlo 2,10 % žiakov, program „Zdravá škola“ uviedlo 4,90 % žiakov, „Program ADC“ uviedlo najviac žiakov až 44,06 % žiakov z celkového počtu respondentov.

Z rozhovoru s pedagógmi základných škôl sme zistili, že ani na jednej škole sa protidrogové programy nerealizujú v takej miere, ako nám žiaci zodpovedali. Podľa slov pedagógov sa na školách realizuje len projekt „Nenič svoje múdre telo“. Pravdivosť informácií o realizácii protidrogových programov, ktoré sme získali od žiakov nám pedagógovia nepotvrdili.

Tab. 11: Účast žiakov na protidrogových programoch

Účast na protidrogových programoch	5. ročník		9. ročník		Spolu	
	n	%	n	%	N	%
Áno	4	5,80	8	10,81	12	8,39
z toho: „Nenič svoje múdre telo“	4	100	8	100	12	100
Nie	65	94,20	66	89,19	131	91,61
Spolu:	69	100	74	100	143	100

Z tabuľky 11 môžeme vyčítať, že protidrogových programov sa zúčastňuje len 8,39 % žiakov z celkového počtu respondentov. Z toho 5,80 % žiaci 5. ročníka a 10,81 % žiaci 9. ročníka. Všetci zúčastnení uviedli program „nenič svoje múdre telo.“

Neúčast na protidrogových programoch uviedlo až 91,61 % žiakov z celkového počtu respondentov.

Záporné odpovede žiakov o účasti na protidrogovom programe „Nenič svoje múdre telo“ si pedagógovia nevedia vysvetliť, nakoľko je pre tento program vyčlenený jeden celý deň zo školského roku, kde sú žiaci povinní sa ho zúčastniť. Opäť sa nám teda tvrdenia pedagógov a odpovede žiakov odlišujú.

Nerealizáciou protidrogových programov sú deti ochudobňované o výbornú alternatívu boja proti drogám.

Podiel vyučovacích predmetov, na ktorých sa žiaci učia o drogách

Ďalšia úloha bola zistiť podiel predmetov, na ktorých sa žiaci učia o drogách. Otázkou č. 8 sme sa žiakov pýtali, na ktorých z učebných predmetov sa učia o drogovej problematike. Získané výsledky uvádzame v tabuľke 12.

Tab. 12: Vyučovacie predmety, na ktorých sa žiaci učia o drogách

Na ktorých predmetoch sa učíte o drogách?	5. ročník		9. ročník		Spolu	
	n	%	n	%	n	%
Literatúra	2	2,90	0	0,00	2	1,16
Prírodopis	37	53,62	28	26,92	65	37,57
Občianska výchova	0	0,00	33	31,73	33	19,08
Výtvarná výchova	1	1,45	0	0,00	1	0,58
Náboženstvo	0	0,00	17	16,35	17	9,83
Etická výchova	0	0,00	12	11,54	12	6,94
na žiadnych	29	42,03	14	13,46	43	24,86
Spolu:	69	100	104	100	173	100

Žiaci uviedli 173 odpovedí, nakoľko mali možnosť uviesť aj viac vyučovacích predmetov. Z toho žiaci 5. ročníka uvádzali len jednu odpoveď a žiaci 9. ročníka uvádzali dve a tri odpovede.

Prírodopis ako predmet, na ktorom sa učia o drogovej problematike uvádzali žiaci najčastejšie a to 37,57 % z celkového množstva respondentov. Z toho 53,62 % žiakov 5. ročníka a 26,92 % žiakov 9. ročníka. Predmet Občianska výchova uviedli 33 žiaci 9. ročníka, čo predstavuje 31,73 % z počtu deviatakov.

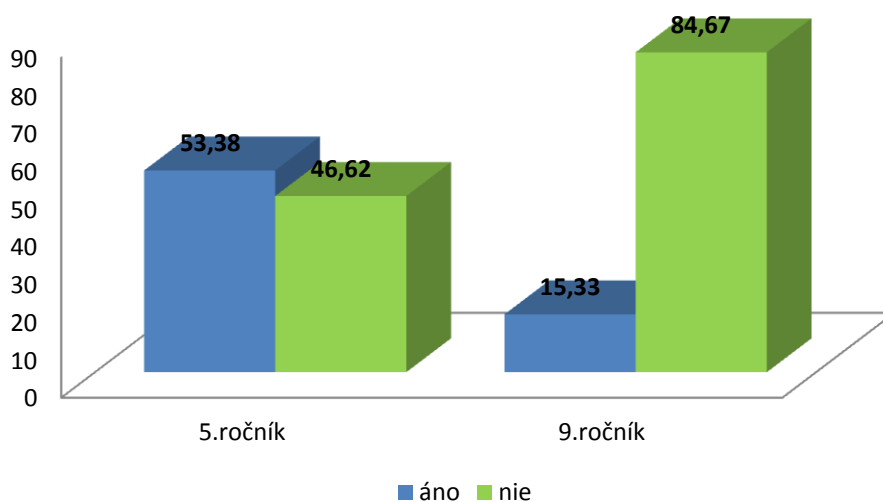
Prekvapujúce zistenie bolo, že až 42,03 % žiakov 5. ročníka uviedlo, že o drogách sa neučia na žiadnom predmete. Pri takomto vysokom čísle je pravdepodobné, že prevencia sa dostatočne neintegrovala do školského vyučovania.

Prekvapujúce je, že ani jeden žiak 5. ročníka neuviedol ako predmet na ktorom sa učia o drogách etickú výchovu. Toto zistenie je neuspokojivé, nakoľko práve etická výchova poskytuje široký priestor na realizáciu prevencie drogových závislostí a žiaci sa majú na tomto predmete najviac venovať danej problematike.

Činnosť koordinátora prevencie

V prieskume nás zaujímalo, či na školách pracuje koordinátor prevencie drogových závislostí a aké aktivity v škole organizuje pre žiakov. Zistené výsledky uvádzame v grafe 4 a tabuľke 13.

Graf 4: Vedomosti žiakov o činnosti koordinátora prevencie

Ako vidíme z grafu 4 až 84,67 % žiakov deviateho ročníka uviedlo, že na škole žiadny koordinátor prevencie nepracuje. Žiaci piateho ročníka vo väčšej miere, teda 53,38 % uviedli, že koordinátora prevencie majú. Všetky uvedené odpovede „áno“ sme získali na IV. Základnej škole, A. Bernoláka 20, Detva. Na Základnej škole Alexandra Vagača, ul. Štúrová č. 12, Detva všetci žiaci uviedli odpoveď „nie“.

Pedagógovia Základnej školy A. Vagača nám potvrdili správnosť informácií, ktoré žiaci uviedli, a to, že na škole nepracuje žiadny koordinátor prevencie.

Tab. 13: Preventívne aktivity na základných školách

Aké činnosti realizuje koordinátor prevencie?	5. ročník		9. ročník		Spolu	
	n	%	n	%	N	%
Záujmové krúžky	16	23,19	0	0,00	16	11,19
Besedy s odborníkmi	9	13,04	4	5,41	13	9,09
Program ADC	0	0,00	2	2,70	2	1,40
Deň bez drog	4	5,80	2	2,70	6	4,20
Žiadne	40	57,97	66	89,19	106	74,13
Spolu:	69	100	74	100	143	100

Zistili sme, že až 74,13 % žiakov z celkového počtu respondentov uviedlo, že koordinátor prevencie pre žiakov v škole nerealizuje žiadne aktivity v rámci prevencie drogových závislostí. Z toho 57,97 % žiakov 5. ročníka a až 89,19 % žiakov 9. ročníka.

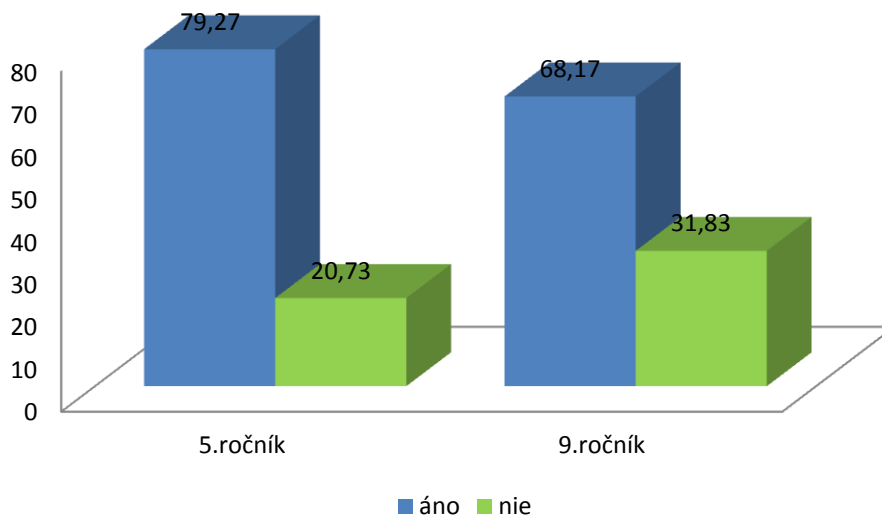
Najviac kladných odpovedí uviedli žiaci 5. ročníka a to 23,19 % v prospech záujmových krúžkov.

Zistili sme, že napriek tomu, že žiaci vedia o existencii koordinátora prevencie drogovej závislosti na škole, mnohí z nich nevedia uviesť žiadne aktivity, ktoré na škole realizuje.

Možnosti pozitívneho trávenia na školách

Otázkou č. 11 sme sa žiakov pýtali, či im škola ponúka dostatok možností pre záujmovú činnosť. Nasledujúcou otázkou sme chceli zistiť, či navštevujú nejaký záujmový krúžok, ktorý realizuje škola. Prehľad odpovedí, ktoré sme zistili uvádzame v grafe 5 a tabuľke 14.

Graf 5: Ponuka možností pre záujmovú činnosť v škole

Zistili sme, že až 73,72 % žiakov z celkového počtu respondentov uviedlo, že im škola ponúka dostatok možností pre záujmovú činnosť. Z toho 79,27 % žiakov 5. ročníka a 68,17 % žiakov 9. ročníka.

Z prieskumu vyplýva, že žiaci sú spokojní s možnosťami pre záujmovú činnosť, ktorú im ponúka škola.

Tab. 14: Návštevnosť záujmových krúžkov na základných školách

Aké záujmové krúžky navštevuješ?	5. ročník		9. ročník		Spolu	
	N	%	n	%	N	%
Jazykové krúžky	7	8,05	9	7,96	16	8,0
Počítačový krúžok	11	12,64	14	12,39	25	12,5
Športové krúžky	34	39,08	46	40,71	80	40
Strelecký krúžok	2	2,3	1	0,88	3	1,5
Tanečný krúžok	9	10,34	11	9,73	20	10,0
Výtvarný krúžok	3	3,45	2	1,77	5	2,5
Zdravotnícky krúžok	4	4,6	5	4,42	9	4,5
Fotografický krúžok	0	0,00	1	0,88	1	0,5
Chemický krúžok	0	0,00	1	0,88	1	0,5
Žiadne krúžky	17	19,54	23	20,35	40	20
Spolu:	87	100	113	100	200	100

Výsledky prieskumu uvedené v tabuľke 14 ukazujú, že žiaci uviedli 200 odpovedí, nakoľko mali možnosť uviesť viac správnych odpovedí.

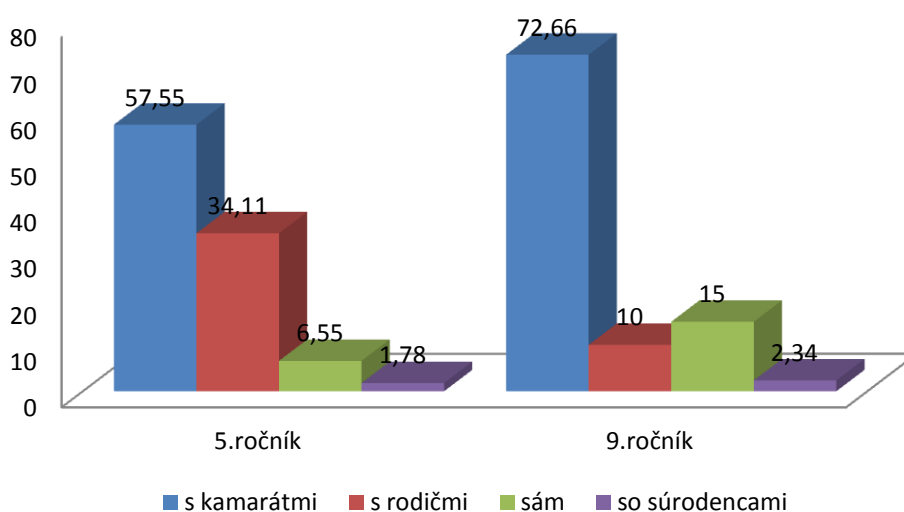
Zistili sme, že najviac žiakov navštevuje športové krúžky, konkrétne 40% všetkých respondentov. Druhým najnavštevovanejším krúžkom je počítačový krúžok, ktorý navštevuje 12,5 % všetkých žiakov.

Zistili sme, že napriek pestrosti krúžkov realizovaných školou, až 20 % všetkých žiakov nenavštevuje žiadny krúžok. Z toho 19,54 % je žiakov z 5. ročníka a 20,35 % žiakov je z 9. ročníka.

Trávenie voľného času

V prieskume sme zisťovali, s kým žiaci trávia svoj voľný čas najčastejšie a čo najčastejšie vo voľnom čase robia. Výsledky prieskumu uvádzame v grafe 6 a tabuľke 15.

Graf 6: Trávenie voľného času

Z výsledkov prieskumu, ktoré sme uviedli v grafe 6 vyplýva, že väčšina respondentov trávi svoj voľný čas s kamarátmi. Z toho 57,55 % žiakov 5. ročníka a 72,66 % žiakov 9. ročníka.

U žiakov 5. ročníka sme zistili, že 34,11 % z celkového počtu piatakov trávi voľný čas s rodičmi, ale zo žiakov 9. ročníka len 10 % uviedlo, že trávia svoj voľný čas s rodičmi.

Zistenie, že žiaci najčastejšie trávajú svoj voľný čas s kamarátmi nás neprekvapuje. V období dospievania - puberty sa deti snažia osamostatniť, čo je pre deti v tomto veku typické a zároveň prirodzené. Naopak, veľká závislosť na rodičoch by bránila ich osamostatňovaniu.

Tab. 15: Trávenie voľného času

Čo najčastejšie robíš vo voľnom čase?	5. ročník		9. ročník		Spolu	
	N	%	n	%	N	%
Pracujem s PC	10	14,49	14	18,92	24	16,78
Pozerám TV	32	46,38	36	48,65	68	47,55
Športujem	17	24,63	12	16,22	29	20,28
Navštevujem záujmové krúžky	11	15,94	8	10,81	10	6,99
Hrám sa s kamarátmi	15	21,74	22	29,73	37	25,87
Pomáham rodičom	0	0,00	3	4,05	3	2,10
Spolu:	69	100	74	100	143	100

Výsledky prieskumu uvedené v tabuľke 15 ukazujú, že žiaci najradšej vo svojom voľnom čase pozerajú televíziu, a to až 47,55 % všetkých respondentov. Pozeranie televízie prevážilo ako u žiakov 5. ročníka – 46,38 %, tak aj u žiakov 9. ročníka – 68 % žiakov.

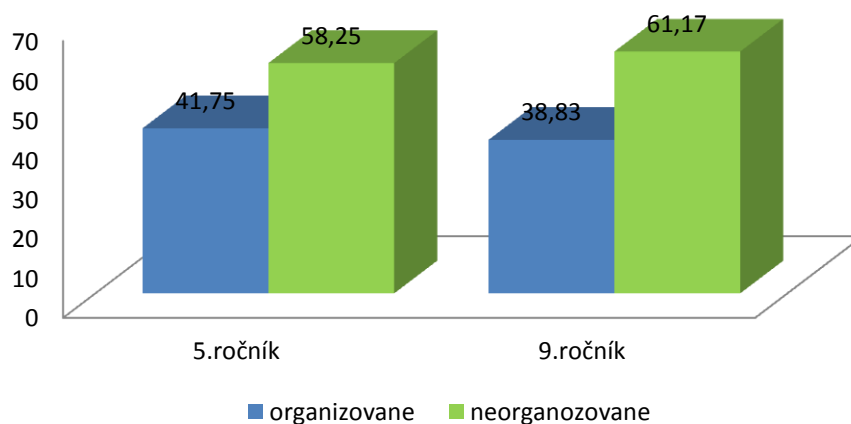
Druhou činnosťou, ktorej sa žiaci najčastejšie venujú je hra s kamarátmi, ktorú uviedlo 25,87 % žiakov z celkového počtu respondentov.

Zistenie, že až 47,55 % žiakov trávi svoj voľný čas pozeraním televízie je veľmi neuspokojivé. Nakoľko táto činnosť nepredstavuje pozitívnu alternatívu voči drogám.

Spôsob trávenia voľného času u žiakov základných škôl vo vzťahu k drogám

Ďalšia úloha, ktorú sme si stanovili, bolo zistiť spôsob trávenia voľného času u žiakov základných škôl vo vzťahu k drogám. Našu pozornosť sme sústredili len na žiakov, ktorí drogu užíli. Zisťovali sme, či voľný čas trávajú organizovane alebo neorganizovane. Výsledky prieskumu uvádzame v grafe 7.

Graf 7: Spôsob trávenia voľného času u žiakov s kladným vzťahom k drogám

Ako vidíme z grafu 7, až 58,25 % žiakov 5. ročníka a 61,17 % žiakov 9. ročníka z celkového počtu respondentov s kladnou skúsenosťou s drogou trávi svoj voľný čas neorganizovane.

Zistili sme, že žiaci, ktorí trávia svoj voľný čas organizovane majú zápornejší vzťah k drogám ako žiaci, ktorí ho trávia neorganizovane.

Súvislosti medzi prospechom žiakov a ich vzťahom k drogám

Nasledujúca úloha bola zistiť súvislosť medzi prospechom žiakov a ich vzťahom k drogám. Otázkou č. 15 sme zisťovali prospech žiakov a vo vzťahu k nemu sme zisťovali počet žiakov, ktorí užili drogu. Potom sme percentuálne vyjadrili počet žiakov s kladným vzťahom k drogám vzhľadom k prospechu. Výsledky prieskumu uvádzame v tabuľke 16 a tabuľke 17.

Tab. 16: Prospech žiakov s kladným vzťahom k užívaniu drog

Prospech žiakov	5. ročník			9. ročník			Spolu		
	m	n	%	m	n	%	M	N	%
Výborný	20	4	13,79	17	3	22,97	37	7	10,61
Veľmi dobrý	16	6	20,69	22	11	29,73	38	17	25,76
Dobrá	29	17	58,62	29	19	51,35	58	36	54,55
Dostatočný	3	2	6,90	6	4	10,81	9	6	9,09
Nedostatočný	1	0	0,00	0	0	0,00	1	0	0,00
Spolu:	69	29	100	74	37	100	143	66	100

m – počet žiakov podľa prospechu

Z tabuľky 16 môžeme vyčítať prospech žiakov, u ktorých sme realizovali prieskum. Potom sme k prospechu percentuálne vyjadrili žiakov s kladným vzťahom k drogám.

Zistili sme, že najviac žiakov, ktorí užili drogu boli žiaci s prospechom dobrý, a to v 54,55 % z celkového počtu respondentov.

Tab. 17: Podiel žiakov s kladným vzťahom k drogám k prospechu

Prospech žiakov	5. ročník			9. ročník			Spolu		
	m	n	%	m	n	%	M	N	%
Výborný	20	4	20,00	17	3	17,65	37	7	18,92
Veľmi dobrý	16	6	37,50	22	11	50,00	38	17	44,74
Dobrá	29	17	58,62	29	19	65,52	58	36	62,07
Dostatočný	3	2	66,67	6	4	66,67	9	6	66,67
Nedostatočný	1	0	0,00	0	0	0,00	1	0	0,00
Spolu:	69	29	42,03	74	37	50,00	143	66	46,15

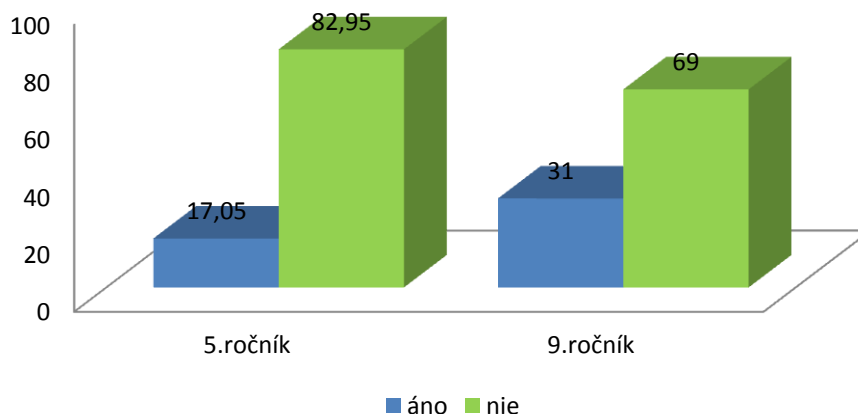
Výsledky prieskumu uvedené v tabuľke 17 ukazujú, že z 58 žiakov s prospechom „dobrá“ užilo drogu 62,07 % žiakov. Z deviatich žiakov s prospechom „dostatočný“ užilo drogu 66,67 % žiakov. Žiakov s prospechom „veľmi dobrý“ bolo 38 a z nich užilo drogu presne 44,74 % žiakov, 37 žiakov bolo s prospechom „výborný“, kde iba 18,92 % žiakov užilo drogu.

Žiaci so slabším prospechom predstavujú rizikóvú skupinu, ktorá si vyžaduje zvýšenú intervenciu v prevencii drogových závislostí.

Dlhodobé problémy žiakov a ich riešenie

Posledným okruhom otázok sme sa žiakov pýtali, či majú nejaký problém, s ktorým si už dlhšiu dobu nevedia poradiť, čoho sa týka a na koho sa najčastejšie obracajú s riešením takeho problému. Výsledky prieskumu uvádzame v grafe 8, 9 a 10.

Graf 8 : Výskyt dlhodobých problémov u žiakov

Z grafu 8 vidíme, že 17,05 % žiakov 5. ročníka a 31 % žiakov 9. ročníka má problém, s ktorým si nevie dlhodobo poradiť.

Zistili sme, že 75,98 % žiakov z celkového počtu respondentov nemá dlhodobý problém. Viac odpovedí „nie“ 82,95 % sme zaznamenali u žiakov 5. ročníka.

Tab. 18: Vzťah žiakov s dlhodobými problémami k užívaniu drog

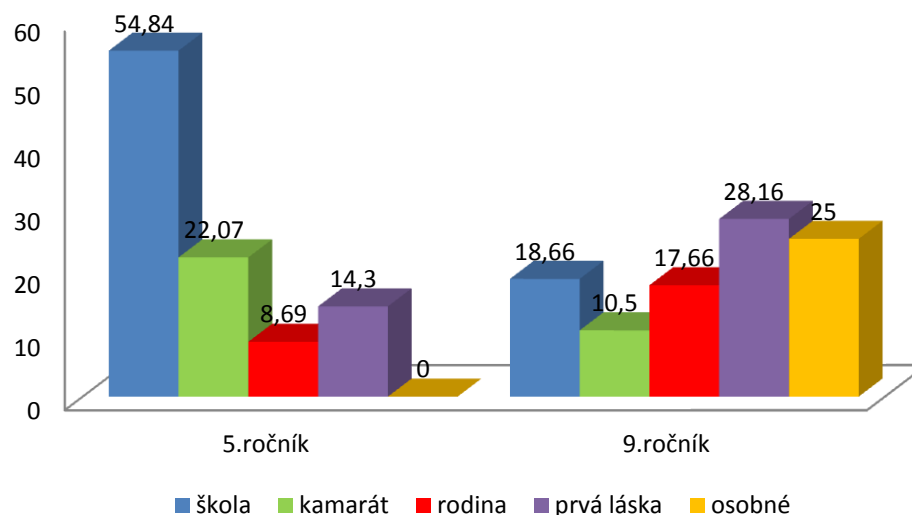
Dlhodobé problémy	5. ročník		9. ročník		Spolu	
	n	%	n	%	N	%
Kladný vzťah	8	61,54	15	62,50	23	62,16
Záporný vzťah	5	38,46	9	37,50	14	37,84
Spolu:	13	100	24	100	37	100

Výsledky prieskumu uvedené v tabuľke 18 ukazujú, že až 62,16 % žiakov s dlhodobými problémami užilo drogu. Z toho 61,54 % žiakov 5. ročníka a 62,50 % žiakov 9. ročníka.

Zistili sme, že len 37,84 % žiakov, ktorí majú dlhodobé problémy drogu neužilo. Z toho vyplýva, že žiaci s dlhodobými problémami majú kladný vzťah k drogám.

Dlhodobé problémy predstavujú podnet, ktorý tvorí štartér pre vznik drogovej závislosti.

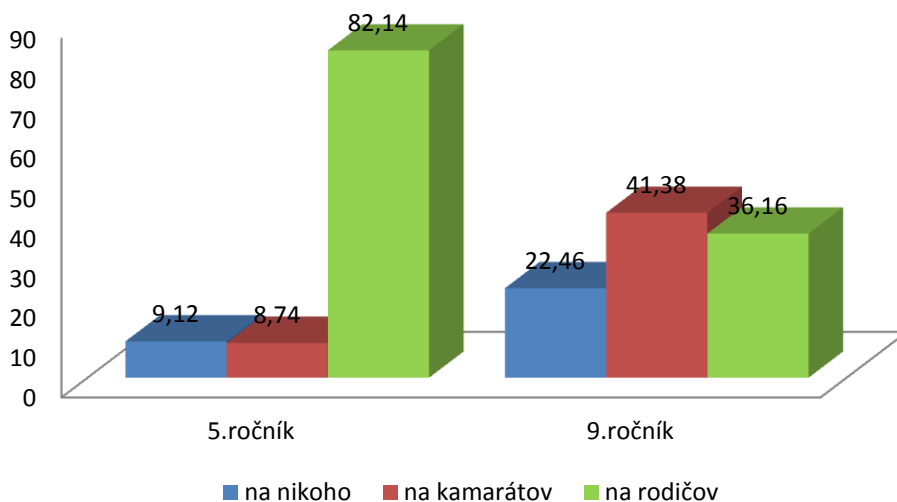
Graf 9: Príčiny dlhodobých problémov u žiakov

Z výsledkov prieskumu uvedených v grafe 9 vidíme, že dlhodobé problémy u žiakov sa týkajú najmä školy. Túto odpoveď uviedlo 54,84 % žiakov 5. ročníka a 18,66 % žiakov 9. ročníka. Druhým najčastejším dlhodobým problémom sa stala prvá láska, ktorú uviedlo 14,3 % žiakov 5. ročníka a 28,16 % žiakov 9. ročníka. Dvadsaťpäť žiakov 9. ročníka sa k problémom, ktoré ich ťažia nechcelo vyjadriť. Menej dlhodobých problémov žiaci uvádzali možnosti kamarát a rodina.

Zistili sme, že najviac dlhodobých problémov majú žiaci 5. ročníka so školou a žiaci 9. ročníka s prvou láskou.

Graf 10: Riešenie dlhodobých problémov

Ako vidíme z posledného grafu 10, najčastejšie sa s riešením problémov žiaci 5. ročníka v 82,14 % obracajú na rodičov. Žiaci 9. ročníka najčastejšie, až v 41,38 % uvádzali kamarátov. Zaznamenali sme aj odpovede „na nikoho“. Túto odpoveď uviedlo až 9,12 % žiakov 5. ročníka a 22,46 % žiakov 9. ročníka.

Zistili sme, že žiaci uviedli len tri alternatívy ľudí, na ktorých sa žiaci najčastejšie obracajú pri riešení svojich problémov. Neuspokojivé je zistenie, že napriek tomu, že najviac dlhodobých problémov sa týka školy, žiaci ako osobu, na ktorú sa obracajú v takom prípade ani raz neuviedli učiteľa.

7. ZOVŠEOBECNENIE VÝSLEDKOV PRIESKUMU A ZÁVERY PRE PRAX

Na základe poznatkov získaných z odbornej literatúry a v súlade s našimi možnosťami sme uskutočnili prieskum týkajúci sa prevencie drogových závislostí u žiakov základných škôl.

Cieľom nášho prieskumu bolo zistiť stav prevencie na základných školách, využitie voľného času u žiakov základných škôl a ich vzťah k drogám.

Na základe empirických zistení zaujímame k hypotézam nasledovné stanoviská:

H1 – „Predpokladáme, že u žiakov s lepším prospechom sa vyskytuje problém užívania drog v nižšej miere, ako u žiakov s horším prospechom“ sa potvrdila.

Z výsledkov prieskumu vyplýva, že z 58 žiakov s prospechom „dobrý“ užilo 62,07 % žiakov. Z deviatich žiakov s prospechom „dostatočný“ užilo drogu 66,67 % žiakov. Žiakov s prospechom „veľmi dobrý“ bolo 38 a z nich užilo drogu presne 44,74 % žiakov, 37 žiakov bolo s prospechom „výborný“, kde iba 18,92 % žiakov užilo drogu. Z toho vyplýva, že žiaci s horším prospechom majú pozitívnejší vzťah k užitiu drogy ako žiaci s lepším prospechom.

H2 – „Predpokladáme, že žiaci, ktorí navštevujú organizovanú záujmovú činnosť majú negatívnejší vzťah k drogám, ako žiaci, ktorí záujmové krúžky nenavštevujú“ sa potvrdila.

Tento predpoklad sa potvrdil, pretože sme zistili, že žiaci, ktorí trávia svoj voľný čas organizovane majú zápornejší vzťah k drogám ako žiaci, ktorí ho trávia neorganizovane. Ďalej sme zistili pestrosť záujmových krúžkov, ktoré školy ponúkajú svojim žiakom.

H3 – „Predpokladáme, že tlak rovesníkov predstavuje u žiakov dominantný činiteľ užívania drog“ sa potvrdila.

Na otázku dôvodu užitia drogy 52,54 % žiakov z celkového počtu respondentov odpovedalo, že dôvodom bola ponuka od kamarátov. Ako hlavný dôvod to uviedli aj žiaci piateho ročníka a aj žiaci deviateho ročníka.

H4 – „Predpokladáme rezervy v realizácii preventívnych aktivít, najmä protidrogovej činnosti koordinátora prevencie v projektoch prevenčnej práce“ sa potvrdilo.

Až 74,13 % žiakov z celkového počtu respondentov uviedlo, že koordinátor pre žiakov v škole nerealizuje žiadne aktivity v rámci prevencie drogových závislostí. Z toho 57,97 % žiakov 5. ročníka a až 89,19 % žiakov 9. ročníka. Ako najčastejšie preventívne aktivity žiaci uvádzali realizáciu záujmových krúžkov a besedy s odborníkmi.

Zistili sme, že na Základnej škole Alexandra Vagača, ul. Štúrová č. 12, Detva nie je koordinátor drogovej prevencie, čo nám potvrdili žiaci svojimi odpoveďami a učitelia v rozhovore. Ďalej sme zistili, že na IV. Základnej škole, A. Bernoláka 20, v Detva koordinátor prevencie drogových závislostí síce je, ale nerealizuje žiadny z protidrogových programov. Prevenciu drogových závislostí uskutočňuje formou prednášok, besied a pozeraním videa s danou problematikou. Takže rezervy v oblasti realizácie prevencie drogových závislostí zo strany koordinátorov prevencie v projektoch prevenčnej práce sú sto percentné.

Na základe empirických zistení navrhujeme nasledovné závery pre prax:

- Keďže účinná prevencia drogových závislostí si vyžaduje odborný prístup, je preto nevyhnutné, aby sa pedagógovia – koordinátori prevencie kontinuálne vzdelávali s cieľom realizovať prevenciu na odbornej úrovni.
- Na Základnej škole Alexandra Vagača je nutné zaviesť funkciu koordinátora prevencie drogových závislostí a následne prostredníctvom neho realizovať preventívne protidrogové aktivity.
- Na Základnej škole Alexandra Vagača a IV. Základnej školy začať realizovať prevenciu drogových závislostí prostredníctvom

protidrogových programov, ktorých realizáciu zdôrazňuje aj Národný program boja proti drogám.

- Nakoľko je užívanie drog v súčasnosti závažný sociálno – patologický jav, bolo by potrebné viac sa snažiť o integráciu prevencie do vyučovania, aby ju žiaci nepovažovali za niečo menej dôležité, o čom sa učia len okrajovo na niektorých predmetoch.
- Jedným z faktorov, ktoré sa v značnej miere podpisujú na vzniku drogových závislostí je trávenie voľného času žiakov. Školy by pre žiakov mali vytvárať dostatok príležitostí pre pozitívne využívanie voľného času prostredníctvom záujmových, športových, vzdelávacích krúžkov, ale aj spoluprácou s centrami voľného času.

ZÁVER

Cieľom záverečnej práce bolo poukázať na vážnosť problematiky drogových závislostí u mládeže, nakoľko my sme sa rozhodli v prieskume porovnať žiakov základných škôl. Aj napriek mnohým štúdiám a kampaniam je tento problém vysoko aktuálny. Keďže sme dospeli do doby, kedy drogy na stredných školách sú pomaly bežné, je potrebné poukázať na to, že sa to posunulo už na základné školy.

Na plnení úloh primárnej prevencie sa podieľajú aktéri celej spoločnosti, pričom jej ťažisko leží na pleciach rodiny a školy. Kooperáciou nás všetkých pri realizácii preventívnej činnosti je nádej, že u mládeže spoločne vybudujeme pevné základy, ktoré odolajú sile drog, že nimi nebudú zničené, lebo im dáme do rúk silnú zbraň, ktorou je šanca stať sa a zostať celistvými, zdravými, silnými, ale hlavne slobodnými a šťastnými ľudskými bytosťami.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BINDASOVÁ, O.: *Vzdelávanie a protidrogový výcvik*. Bratislava : 1999, 312 s. In: *Pedagogické rozhľady* 3/2002

DELPIROU, A. – LABROUSSE, A.: *Koka, kokain, koks*. Bratislava : 1993, 89 s., ISBN 80-7127-009-1

DOKTOROV, A. – HOLOTŇÁKOVÁ, A.: *Drogy v školách*. In: *Pedagogická revue*. Mimoriadne číslo, 1998, s. 64 s.

EMMEROVÁ, I.: *Faktory vzniku drogových závislostí*. Banská Bystrica : 2004, 213 s. ISBN 80-80834234

ESCOHOTADO, A.: *Brief History of Drugs*. Park Street Press : 1999, 219 s. ISBN 0892818263

FISCHER, S. – ŠKODA, J.: *Sociální patologie*. Praha : 2009, 236 s. ISBN 978-80-247-2781-3

GOHLERT, CH. – KUHN, F.: *Falošné vedomie*. Munchen : 2001, 215 s. ISBN 80-551-0207-4

HENRY, J.: *BMA New Guide to Medicines and Drugs*. Penguin Books Ltd : 2007, 358 s. ISBN 1405317779

HRONCOVÁ, J. a kol.: *Sociálna patológia*. Banská Bystrica : 2004, 191 s. IBAN 80-8055-926-0

HRONCOVÁ, J. : *Sociológia výchovy*. Banská Bystrica : 1996, 181 s.

HUPKOVÁ, I.: *Celospoločenský prístup k prevencii drogových závislostí*. In: *Vychovávateľ*, 2001, č. 7, 48 s.

KOLIBÁŠ, E. – NOVOTNÝ, V.: *Alkoholizmu a drogové závislosti*. Bratislava : 1996, 129 s. ISBN 80-223-1078-6

KRESÁNEK, J. – PLAČKOVÁ, S. : *Zneužívanie liekov a drog deťmi a v adolescencii*. In : *Alkoholizmus a drogové závislosti*, 32, 1997, č. 2, 148 s. ISBN 978-80-969733-2-3

LIBA, J.: *Zdravie, drogy a drogová závislosť*. Prešov : 2001, 269 s. ISBN 80-7169-195

LIETAVA, J.: *Drogy v dejinách ľudstva*. Bratislava : 1997, 359 s. ISBN 80-85313-38-3

NEŠPOR, K. CSÉMY, L.: *Alkohol, drogy a vaše deti*. Praha : Maxdorf, 1997, 279 s. ISBN 80-85800-18-7

NEŠPOR, K. – CSÉMY, L. – PERNICOVÁ, H.: *Jak predchádzať problémom s návykovými látkami na základných a stredných školách*. Praha : 1996, 187 s.

NOVOMESKÝ, F. : *Drogy*. Martin : 1996, 257 s. ISBN 80-88719-49-6

NOVOMESKÝ, F.: *Drogy. História – medicína – právo*. Martin : 1995, 120 s. ISBN 80-88813-49-5

NOVOTNÝ, I. *Vznik drogovej závislosti a štádia drogových závislostí*. Bratislava : 1999, 189 s. ISBN 80-88719-49-6

ONDREJKOVIČ, P.: *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 2000, 161 s. ISBN 80-224-0685-6

ONDREJKOVIČ, P. – POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Protidrogová výchova*. Bratislava : 1999, 356 s. ISBN 80-224-0553-1

OROSOVÁ, O. – SCHNITZEROVÁ, E.: *Prevenie drogových závislostí*. Košice : 2000, 198 s. ISBN 80-7097-395-1

PAVÚK, A. : *Primárna prevencia drogových závislostí na základných a stredných školách*. Prešov: 1997, 315 s. ISBN 80-85172-71-2

PODHRADSKÝ, J. – KOMÁRIK, E. : *Drogová nezávislosť*. Bratislava : 1996, 148 s. ISBN 80-80-01165-9-I

ROTGERS, F. a kol.: *Léčba drogových závislostí*. Praha : Grada, 1999, 260 s. ISBN 80-7169-836-9

RUBIN, CH. : *Nedajte sa zabiť vlastnými deťmi*. Bratislava : 1996, 184 s. ISBN 80-85752-71-9

SEJČOVÁ, L.: *Kriminologické aspekty drogových závislostí mládeže a jej prevencia*. Bratislava : Iuventa, 1997, 77 s. ISBN 80-88893-15-1

SMIK, J., *Drogy? - primárna prevencia drogových závislostí*, Bratislava: Nadácia ALTERNATÍVA, 1994, 89 s. ISBN 966-7703-11-8

SÚKENÍK, L.: *Marihuana a hašiš aj na Slovensku?* In: *Protialkoholický obzor*, 29, 1994, č.2. s. 85. ISBN 80-7106-876-4

TOKÁROVÁ, A. a kol.: *Sociálna práca*. Prešov: 2003, 389 s. ISBN 80-969390-4-1

URBAN, E.: *Toxikománie*. Praha : 1973, 200 s. ISBN 80-968367-5-7

VARMUŽA, J.: *Metodická príručka pre koordinátorov prevencie drogových závislostí na základných školách, stredných školách a v školských zariadeniach v SR*. Bratislava : 2001, 46 s. ISBN 80-968701-0-6

VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatológia pro pomáhajúci profesie*. Praha : Portál, 2004, 872 s. ISBN 80-7367-414-9

<zena.atlas.sk/historia-drog/zdravie/choroby/501790.html> [cit. 2012-01-02]

<zena.atlas.sk/historia-drog/zdravie/choroby/501790.html> [cit. 2012-01-02]

<http://m.tvnoviny.sk/bin/mobile/index.php?article_id=510239> [cit. 2012-01-02]

ZOZNAM OBRÁZKOV, TABULIEK A GRAFOV

Zoznam obrázkov

Obr. 1: Interakčný štvorsten drogovej závislosti	20
Obr. 2: Interakčný päťsten drogovej závislosti	21

Zoznam tabuliek

Tab. 1: Rozdelenie drog podľa kritérií legálnosti	14
Tab. 2: Typy alkoholovej závislosti	16
Tab. 3: Prehľad stratégií prevencie drogových závislostí a ich účinnosť podľa uvedených autorov	30
Tab. 4: Štruktúra žiakov podľa ročníka štúdia	33
Tab. 5: Vedomosti žiakov o pojme droga	35
Tab. 6: Rozdelenie drog podľa legálnosti	36
Tab. 7: Experimentovanie žiakov s drogou	37
Tab. 8: Motivačné faktory užívania drog	39
Tab. 9: Vedomosti žiakov o pojme prevencie drogových závislostí	40
Tab. 10: Realizácia protidrogových programov	41
Tab. 11: Účasť žiakov na protidrogových programoch	42
Tab. 12: Vyučovacie predmety, na ktorých sa žiaci učia o drogách	43
Tab. 13: Preventívne aktivity na základných školách	45
Tab. 14: Návštevnosť záujmových krúžkov na základných školách	46
Tab. 15: Trávenie voľného času	48
Tab. 16: Prospech žiakov s kladným vzťahom k užívaniu drog	50
Tab. 17: Podiel žiakov s kladným vzťahom k drogám k prospechu	50
Tab. 18: Vzťah žiakov s dlhodobými problémami k užívaniu drog	51

Zoznam grafov

Graf 1: Štruktúra žiakov podľa pohlavia	33-34
---	-------

Graf 2: Experimentovanie s drogami	37
Graf 3: Druhy konzumovaných drog	37 - 38
Graf 4: Vedomosti žiakov o činnosti koordinátora prevencie	44
Graf 5: Ponuka možností pre záujmovú činnosť v škole	46
Graf 6: Trávenie voľného času	47
Graf 7: Spôsob trávenia voľného času u žiakov s kladným vzťahom k drogám	49
Graf 8: Výskyt dlhodobých problémov u žiakov	51
Graf 9: Príčiny dlhodobých problémov u žiakov	52
Graf 10: Riešenie dlhodobých problémov	53

ZOZNAM PRÍLOH

PRÍLOHA A – DOTAZNÍK	I
----------------------------	---

PRÍLOHY

Príloha A – Dotazník

DOTAZNÍK

Milí žiaci!

Obraciam sa na Vás s prosbou o spoluprácu pri vyplňaní dotazníka, ktorý je zameraný na zistenie stavu prevencie drogových závislostí u mládeže a ich vzťahu k drogám.

Na otázky v dotazníku odpovedajte zakrúžkovaním odpovede, ktorá je podľa Vás najvýstižnejšia. Na niektoré otázky máte možnosť odpovedať vlastnou odpoveďou. Verím, že v dotazníku uvediete len pravdivé informácie.

Vaše odpovede použijem len na prieskumné účely a ubezpečujem Vás o ich anonymite.

Ďakujem za vašu ochotu, porozumenie a spoluprácu.

Riešiteľ/Riešiteľka

Pohlavie: a.) chlapec
b.) dievča

Vek:

Škola: a.) Základná škola Alexandra Vagača, ročník
b.) IV. Základná škola, ročník

1. Čo rozumieš pod pojmom droga?

.....
.....

2. Aké drogy poznáš?

a.) legálne
b.) nelegálne

3. Vyskúšal/a si už nejakú drogu?

a.) ak áno, akú?

b.) nie

4. Ak áno, čo bolo dôvodom jej užitia?

a.) zvedavosť

b.) problémy v rodine

c.) problémy v škole

d.) ponuka od kamaráta

e.) iné (uvedť)

5. Čo si predstavuješ pod pojmom prevencia drogových závislostí?

.....

.....

6. Ktoré z uvedených protidrogových programov realizuje Vaša škola?

a.) Nenič svoje múdre telo

b.) Peer program

c.) Zdravá škola

d.) Projekt P.A.N.D.A

e.) iné (uvedť)

7. Zúčastnil/a si sa už nejakého protidrogového programu?

a.) ak áno, ako sa volal?

b.) nie

8. Na ktorých z učebných predmetov sa učíte o drogovej problematike?

.....

9. Pracuje na Vašej škole koordinátor prevencie?

- a.) áno
- b.) nie

10. Ak áno, aké preventívne aktivity v škole organizuje pre žiakov?

.....
.....

11. Ponúka Vaša škola dostatok možností pre záujmovú činnosť žiakov?

- a.) áno
- b.) nie

12. Navštevuješ nejaký záujmový krúžok na Vašej škole?

.....
.....

13. S kým tráviš voľný čas najčastejšie?

- a.) s rodičmi
- b.) s kamarátmi
- c.) sám
- d.) iné (uved')

14. Čo najčastejšie robíš vo voľnom čase?

- a.) pracujem na počítači
- b.) pozerám TV
- c.) navštevujem záujmový krúžok (aký?)
- d.) športujem
- e.) iné (uved')

15. Patíš ku žiakom s prospechom

- a.) výborný
- b.) veľmi dobrý
- c.) dobrý
- e.) dostatočný
- f.) nedostatočný

16. Máš nejaký problém s ktorým si dlhodobo nevieš poradiť?

- a.) áno
- b.) nie

17. Ak áno, čoho sa týka?

.....
.....

18. Na koho sa najčastejšie obraciaš, keď máš nejaký problém?

.....
.....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Jana Ševerová

Odbor: Špeciálna pedagogika – vychovávateľstvo

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Drogy a drogová závislosť u mládeže

Rok: 2012

Počet strán bez príloh: 64

Celkový počet strán príloh: 4

Počet titulov českej, slovenskej literatúry a prameňov: 34

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 2

Počet internetových zdrojov: 3

Vedúca práce: PhDr. Eleonóra Strapcová